

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MUSİKİSİ ANA SANAT DALI
TÜRK MUSİKİSİ PROGRAMI**

**BOZUK DÜZENİ BAĞLAMA ÖĞRETİMİNDE
BAŞLANGIÇ DÜZEYİNE YÖNELİK
BİR MODEL ÖNERİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mehmet ALAN**

Danışman

Doç. Dr. Pınar SOMAKÇI

İstanbul - 2012

ÖNSÖZ

“Bozuk Düzeni Bağlama Öğretiminde Başlangıç Düzeyine Yönelik Bir Model Önerisi” isimli araştırma Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Müziği Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Programı’nda tez olarak hazırlanmıştır.

Bu tezi hazırlamamda bana yardımlarını esirgemeyen ve beni yönlendiren danışmanım, Haliç Üniversitesi Türk Musikisi Konservatuvarı öğretim üyesi Doç.Dr. Pınar SOMAKÇI’ya, tez çalışmamın tasarlanıp biçim almasında katkıları olan İstanbul Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı öğretim üyesi Prof. Adnan KOÇ’a, çalışmama yol gösteren Haliç Üniversitesi Türk Musikisi Konservatuvarı öğretim görevlisi ve ülkemiz halk müziğine büyük emekleri olan sanatçı Yücel PAŞMAKÇI’ya, tezimin yazımı aşamalarında destek olan değerli arkadaşım, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyesi Yard. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK’e teşekkür ederim.

İstanbul, 2012.

Mehmet ALAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ŞEKİL LİSTESİ.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	2
1.3. Önem.....	2
1.4. Sınırlılıklar	2
1.5. İlgili Araştırmalar	3
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Bağlama ve Tarihçesi	6
2.2. Bağlama Ailesi.....	8
2.2.1. Meydan Sazı	9
2.2.2. Divan Sazı.....	9
2.2.3. Çöğür	10
2.2.4. Bağlama	10
2.2.5. Bozuk.....	10
2.2.6. Aşık Sazı.....	10
2.2.7. Tanbura.....	10
2.2.8. İki Telli Saz	11
2.2.9. Bulgari	11
2.2.10. Irızva	11
2.2.11. Kara Düzen.....	11
2.2.12. Cura.....	11
2.2.13. Bağlama Curası	11
2.2.14. Tanbura Curası	12
2.3. Bağlamanın Yapısı	13
2.3.1. Bağlama Ailesinin Ses Sahası.....	15
2.3.2. Bağlamada Perde Taksimatı	16
2.3.3. Bağlamada Ana Perdeler.....	17
2.4. Bağlamada Düzenler	18
2.5. Bağlama Çalma Tekniklerine Genel Bakış.....	21
2.6. Bağlama Öğretimine Genel Bakış.....	22

3. YÖNTEM	24
3.1. Verilerin Toplanması	24
3.2. Uzman Görüşleri.....	33
3.3. Görüşmelerin Yorumlanması	38
4. BOZUK DÜZEN BAĞLAMA ÖĞRETİMİNDE BAŞLANGIÇ DÜZEYİNE YÖNELİK MODEL ÖNERİSİ.....	40
4.1. Bozuk Düzeni Bağlama Öğretimine yönelik Ön Hazırlık	40
4.2. Bağlama Tutuş Pozisyonu ve Sağ El Sol El Pozisyonu	41
4.2.1. Bağlamanın Tutuşu.....	41
4.2.2. Sol Elin Pozisyonu.....	45
4.2.3. Sağ Elin Pozisyonu ve Tezene.....	46
4.2.4. Bağlama Çalımında Pozisyon	50
4.3. Bozuk Düzeninde Seyir Çalışmaları	52
4.3.1. Sıralı Seslerle Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	61
4.3.1.1. Sıralı Seslerle "♩" Tartımda Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	61
4.3.1.2. Sıralı Seslerle "♪" Tartımda Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	62
4.3.1.3. Sıralı Seslerle "♫" Tartımda Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	62
4.3.2. Yanaşık Seslerle Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	63
4.3.2.1. Yanaşık Seslerle "♩" Tartımda Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	63
4.3.2.2. Yanaşık Seslerle "♪" Tartımda Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	64
4.3.2.3. Yanaşık Seslerle "♫" Tartımda Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	65
4.3.3. Atlamalı Seslerle Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	65
4.3.3.1. Atlamalı Seslerle "♩" Tartımda Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	66
4.3.3.2. Atlamalı Seslerle "♪" Tartımda Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	67
4.3.3.3. Atlamalı Seslerle "♫" Tartımda Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	68
4.3.4. Başparmak Kullanımlı Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	68
4.3.4.1. Başparmak Kullanımlı "♩" Tartımda Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	69
4.3.4.2. Başparmak Kullanımlı "♪" Tartımda Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	70
4.3.4.3. Başparmak Kullanımlı "♫" Tartımda Dizi-Seyir Alıştırmaları.....	71
5. SONUÇ	72
6. KAYNAKLAR	74
7. ÖZGEÇMİŞ	77

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 2.1 : Telli Sazların Doğuşu (Açın, 1994, s. 84)	7
Şekil 2.2 : Divan Sazı Bağlama Tanbura Cura	8
Şekil 2.3 : Tambura Curası Bağlama Curası Çöğür Curası Tambura	9
Şekil 2.4 : Yaren	13
Şekil 2.5 : Bağlamada Ana Bölümler	14
Şekil 2.6 : Bağlamanın Anatomisi (Açın, 1995, s.85).	15
Şekil 2.7 : Bağlama Ailesinin Ses Sınırları (Açın, 1995, s. 100).	16
Şekil 2.8 : Bağlamada Perde Taksimatı (Açın, 1995, s. 70).	17
Şekil 2.9 : Bağlama ve Bağlama Şeması Üzerinde Alt Telde Ana Perdeler	18
Şekil 2.10: Bozuk Düzen Bağlamada Alt Tellerde Ana Perdelerin Notaları.	18
Şekil 2.11: Bağlamada Ana Düzenler	21
Şekil 4.1: Hatalı Oturuş Biçimi (Bacak Bacak Üstüne Atarak).	42
Şekil 4.2: Hatalı Oturuş Biçimi (Bağlama Bacakların Arasında).....	42
Şekil 4.3: Bağlamanın Tutuş Pozisyonu (Yandan Görünüş)	43
Şekil 4. 4. Bağlamanın Doğru Oturuş ve Tutuş Pozisyonu (Yandan Görünüşün Yakın Planı)	43
Şekil: 4. 5. Bağlamanın Doğru Oturuş ve Tutuş Pozisyonu (Önden Görünüş).....	44
Şekil: 4. 6. Doğru Oturuş Pozisyonu (Yandan Görünüş)	44
Şekil: 4. 7. Hatalı Sol El Pozisyon1.	45
Şekil: 4. 8. Hatalı Sol El Pozisyonu2.	45
Şekil: 4.9. Sol El Doğru Tutuş Pozisyonu.....	46
Şekil: 4.10. Tezenenin Bağlamada Alt Tellere Vuruş Açısı.....	47
Şekil: 4.11. Hatalı Tezene Tutuşu (Kısa ve Üst Tele Dik Açılı).....	48
Şekil: 4.12. Hatalı Tezene Tutuşu (Tezenenin Yamuk Tutuluşu).....	48
Şekil: 4.13. Hatalı Tezene Tutuşu (Tezenenin Uzun Tutuluşu).....	49
Şekil: 4.14. Tezenenin Alt Eşik Önünde Hatalı Tutuluşu.....	49
Şekil: 4.15. Tezenenin Sap Dibinde Hatalı Tutuluşu.....	50
Şekil: 4.16. Sol El Parmak Numaraları.....	51

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 2.1 : Düzenler ve Karar Sesleri (Açın, 1994 s. 96).	20
---	----

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Mehmet ALAN
Anabilim Dalı : Türk Müziği
Programı : Türk Müziği
Tez Danışmanı : Doç.Dr. Pınar SOMAKÇI
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Ocak 2012

BOZUK DÜZENİ BAĞLAMA ÖĞRETİMİNDE BAŞLANGIÇ DÜZEYİNE YÖNELİK BİR MODEL ÖNERİSİ

ÖZET

Bağlama, Orta Asya Türk çalgılarından *kopuz*'a kadar dayanan ve büyük bir ailesi olan halk çalgımızdır. Günümüze değin gelen yapısıyla, hem ulusal müziğimizi hem de evrensel müzik yapılarını seslendirebilmesi açısından ülkemizde çok önemli bir yere sahiptir. Bağlamanın yapısı incelendiğinde, geleneksel Türk makamlarının yanında, evrensel müziği de çalabilmesi sebebiyle, dünya çalgısı olma özelliğine sahip olduğu açıkça görülür. Bağlama eğitiminde ise, istenilen seviyeye ulaşıldığını söylemek zordur.

Bu sorunun çözümüne yönelik olarak yapılan araştırma ve model önerisi araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Bu araştırmanın amacı, başlangıç düzeyi bozuk düzen bağlama öğretimine sistematik bir yaklaşım niteliği taşıyan model önerisinde bulunmaktır. Bu amaç doğrultusunda, yaklaşık 19 metot incelenmiş ve 8 alan uzmanının görüşlerine başvurulmuştur.

Sonuçta, incelenen kitaplarda yer alan bağlama öğretim alıştırma çalışmalarının kimilerinde sistematik yapı olsa da, dizi-seyir alıştırma çalışmalarının kullanılmadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra, alan uzmanlarının verdikleri yanıtlarda dizi-seyir alıştırma çalışmalarının olmadığı yolundadır. Değerlendirmeler sonucunda, ihtiyaca uygun başlangıç seviyesinde ana seslerden oluşan sistematik bir model önerilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelime: Bağlama, Bozuk Düzeni Bağlama Öğretimi, Dizi-Seyir Alıştırmaları.

GENERAL INFORMATION

Name and Surname : Mehmet ALAN
Field : Turkish Music
Program : Turkish Music
Supervisor : Assc. Prof. Pınar SOMAKÇI
Degree Awarded and Date : Master - January 2012

A MODEL PROPOSAL AIMED AT THE BEGINNER LEVEL IN TEACHING OF BOZUK DISPOSAL OF BAGLAMA

ABSTRACT

Baglama is a fundamental folkloric instrument with its wide family and roots dating back to *kopuz*, one of the Turkic musical instruments from the Central Asia. It is of great importance in our country with its extant structure which is able to sound both our national and universal musical structures. When analyzed, its characteristics to become a world instrument can be seen as it has the capacity to sound traditional Turkish modes as well as universal ones. However, it is hardly so in education of Baglama in terms of reaching a stable, desired level of quality.

The research and the model proposal aimed at resolving this issue, has been conducted by the researcher. The purpose of this research is to propose a model as a systematic approach towards the teaching of “bozuk chord” of Baglama in beginner level. In parallel with this purpose, 19 methods found in the sources specified have been studied and 8 professionals of the field have been consulted.

In conclusion, it was observed that were not used in serial-scale exercises in the books studied even though some of the exercises of Baglama teaching has the systematic structure. Additionally, the responses of the experts of the field given in the semi-configured interviews states that exercises which uses as serial-scale exercises does not exist. With the evaluation of the data and opinions, a new systematic model consisting of main notes in beginner level is proposed.

Keywords: Baglama, Teaching Bozuk Disposal of Baglama, Serial-Scale Exercises.

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Tarihi bin yıllara varan, Türk Halk Müziğinin ana çalgısı konumunda olan bağlama, ulusal bir sazımız olma özelliğini taşımaktadır. Türk Halk Müziğinin vazgeçilmez çalgısı olan bağlama ailesinin, bir başka çalgı ya da çalgı topluluğuyla yorumlanması en azından otantik yapısına paralellik göstermez.

En eski Türk Halk çalgılarından olan bağlama, atası *kopuz* olan telli çalgılardandır. En az 15 yüzyıldan beri kullanılmış olan bu mızraplı saz, bugün yerini Anadolu'da bağlama ve ailesine bırakmış olmakla beraber, Orta Asya ve Sibiryaya Türkleri tarafından halen kullanılmaktadır (Karahasan 2003).

“Bağlama öğretimi, Dede Korkut hikâyelerinden, Cumhuriyet dönemine kadar usta-çırak usulü bir öğretimle gelebilmiştir. Cumhuriyet döneminde ise, geleneksel öğretimden çok, yavaş yavaş metotlu ve sistemli bir öğretim tarzı geliştirilmiştir” (Yener 2003).

Gelişmiş ülkelerdeki müzik öğretimini bir parçası olarak çalgı eğitiminde izledikleri yol incelendiğinde öğretilmek istenen çalgının, yapısal özellikleri ile ilgili alıştırmalar dikkat çeker. Genellikle çalgının türüne göre nefes ya da parmak alıştırmaları önceliklidir. Örneğin piyano öğretiminde, öncelik *Hanon, Czerny* vb. gibi parmak alıştırmalarıdır.

Türkiye’de bağlama öğretiminde ise, yakın tarihe kadar, genel geçerliği olan teknik ya da teknikler yerine, kişisel deneyimlere dayalı bağlama metotları yazılmıştır. Ancak bu durum genel olarak öğretim yönteminin yaygınlaşmasını zorlaştırmıştır. Çünkü kişisel deneyimlerle sınırlılık, her zaman ve herkes tarafından kabul görmeyebilir.

Günümüzde ise kişisel deneyimlere dayalı metot önerilerinin yanı sıra kapsamlı olarak basit alıştırmalar öncelikli olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu anlayışa göre öğretilmek istenen türküden önce, o türküde geçen ve zorluk derecesi fazla olan bazı müzik cümleleri ya da motifleri ayrı olarak ele alınmıştır.

Genel geçerlik olarak standartlaştırılmış ve denenmiş teknik ve yöntemler görüş birliğine dayalı olmadıkça günün gereksinimlerine yanıt vermekte zorlanabilir. Süregelen geleneksel pratik türkü öğretimi esasına dayalı bağlama öğretimi, genel parmak alıştırmalarıyla desteklenmediği sürece de gelişimi yeterli olmayabilir.

1.2. Amaç

Bu tezin amacı, tarihi çok uzun yıllara dayanan halk çalgımız bağlamanın bozuk düzeninde öğretimine, teknik bir temel oluşturacak, sol el parmak alıştırmalarını bir sisteme oturtarak öğretim seviyesini yükseltmektir. Bağlamada, piyano, gitar vb. çalgılardaki gibi bir parmak alıştırma sistemi henüz görülmemektedir. Metotlarda görülen alıştırmalar da tam olarak parmak alıştırma sistemi kavramına uygun olmayan ve türkülere ait küçük ezgi parçacıklarıdır.

1.3. Önem

Ülkemizde, bağlama öğretiminde izlenmesi öngörülen ve çok geniş bir kitlenin de kullanımına sunulan metotlarda, bağlama klavyesi üzerinde, sol el parmak alıştırmaları görülmemektedir. Bazı bağlama metotlarında ise, metodu hazırlayan yazarların, bağlama üstatlarının, *alıştırma* adı altında hazırladıkları küçük parçalar, öğretilen bir türkünün zor olan bölüm veya motiflerinden alınma çalışma pasajlarından başka bir şey değildir.

Küreselleşen dünya kültürü içerisinde halk sazımız bağlama öğretiminin, hak ettiği değere henüz ulaşamamış olmasının bir nedeni de, öğretim yöntemlerinin geleneksel anlayıştan ayrılamamasından kaynaklanmaktadır. Ulusal makamlarımızı seslendirebilmesinin yanında, evrensel dizileri (tonal yapıları) seslendirebilen bu değerli halk çalgımızın kullanımı, doğru parmak alıştırmalarıyla daha kısa sürede öğretilenilecektir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- Bozuk düzende, bağlama öğretiminde kullanılabilir olan, sol el parmak alıştırmalarını kapsar.
- Uzun saplı bağlamada bozuk düzende ana seslerin, sol elde, akıcı ve kısa sürede çalınmasını sağlamak amacıyla yapılmıştır.

- Bozuk düzen bağlama klavyesinde sol elin parmaklarının rahat ve seri kullanılması ile sol el parmak açma çalışmalarını, öğretimini kolaylaştırmayı ve hızlandırmayı kapsar.

1.5. İlgili Araştırmalar

Araştırmacı tarafından, literatür taranmış, araştırmaya katkısı olduğu düşünülen kaynaklardan 19 tanesine ulaşılmıştır. İncelenen bu kitaplar aşağıda yazarların soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır:

- Altuğ, Nevzat (1997). *Uygulamalı Temel Bağlama Eğitimi*. V. Baskı. İzmir: Anadolu Matbaası.
- Altuğ, Nevzat (1997). *Teknik Bağlama Eğitimi Usuller*. II. Baskı. İzmir: Anadolu Matbaası.
- Altuğ, Nevzat (1997). *Teknik Bağlama Eğitimi Düzenler*. İzmir: Anadolu Matbaası.
- Atalay, Mustafa Aydın. - Alim, Yaşar Kemal (2004). *Pozisyonlarla Uzun Sap Bağlama Metodu-1*. İstanbul: Aktüel Basım Yayın.
- Ataman, Sadi Yaver. (?). *Türk Halk Musikisi ve Bağlama Metodu*. İstanbul : Akın Erkul-Ataman Elektroteknik Yayınevi
- Çiçek, Nedim. (1998). *En Yeni Tekniklerle Bağlama Metodu*. İstanbul: (?).
- Demirtaş, Mehmet (2009). *Temel Bağlama Metodu*. Eskişehir: Gülen Ofset Matbaacılık.
- Ekici, S. (2006). *Bağlama Eğitimi Yöntem ve Teknikleri*. Ankara: Yurtrenkleri Yayınevi.
- Kalender, Cemalettin -Keskin, Levent (2010). *Uzun ve Kısa Sap Bağlama Eğitimi*, 3. Baskı. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Karahan, Can. (2010). *Bağlama Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*. Ankara: Okutman Yayıncılık.
- Karahasan, Temel Hakkı (2003). *Buram Buram Anadolu Bağlama Metodu Karadüzen*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Karahasan, Temel Hakkı (2010). *Kendi Kendime Öğreniyorum Kara Düzen Bağlama Metodu*. İstanbul: Can Matbaacılık.
- Kurt, İrfan (1989). *Bağlamada Düzen ve Pozisyon*. Pan Yayıncılık. İstanbul.

- Saçan, Mehmet (2006). *Bağlama Öğrenim ve Eğitim Metodu*, 17. Baskı. İzmir: Senfoni Müzikevi.
- Sönmez, Zeynel. (2009). *Bozuk Düzeni Metodu-1*.Ankara: Zeynel Sönmez Müzik Merkezi.
- Uludemir, Muammer. (1991). *Okullarda Bağlama Çalma Metodu*. İzmir: ?.
- Yener, Sabri (2003). *Bağlama Öğretim Metodu 1*, 5. Baskı. Kayseri: Cem Web-Ofset.
- Yener, Sabri (2003). *Bağlama Öğretim Metodu II*, 4. Baskı. Kayseri: Cem Web-Ofset.

Yukarıda listelenen literatür kaynaklarının yanı sıra, Can Karahan'ın 23-25 Eylül'de 8. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu'nda sunduğu, “*Bağlama Öğretiminde Başlangıç Aşamasına Dair Yeni Bir Yöntem*” adlı makalede, parmak değişim (*permutasyon*) odaklı bağlama eğitimini anlatmaktadır. Bu çalışmada, parmakların tuşe üzerinde hareket durumlarının belirlenmesi, parmakları imgeleyen numaraların sınıflandırılması ve ardışımlanması işlemi esas olarak alınmıştır (Karahan, 2009). Yanaşık dört perdenin üzerinde yapılabilecek olası dört vuruşun varyasyonlarının öğretilerek ana ve komalı seslerin kromatik (ve komalı) olarak yan yana ve aynı anda çalışılmasını hedef almış bir çalışma biçimi üzerinde durulmuştur. Araştırma konusu olan dizi-seyir alıştırmaları ile yakınlığı görülmemiştir (Karahan, 2009).

Müzikte 2000 Sempozyumunda, Profesör Adnan Koç'un sunduğu, “*XX. Yüzyılın Son Dönemlerinde Yaygın Eğitimde Kullanılan Bağlama Eğitim Metotları ve XXI. Yüzyılda Bu Alandaki Beklentiler*” konulu bildiride, Türkiye’de bağlama öğretiminde kullanılan metotların çalgı eğitimine yönelik yeterliliği irdelenmiştir. Bu çalışmada Profesör Adnan Koç'un tespitleri ve önerileri çalgı eğitimine yönelik beklentileri ortaya koymaktadır. Bildirisinde, incelediği metotların ortak yapısının türkü öğretimi merkezli olduğunu belirten Koç, bağlama eğitimine yönelik çalışmaların ulusal ve uluslararası boyutta düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. “ Yurt dışındaki metot ve metodoloji ile ilgili gelişmelerin eğitimciler tarafından takip edilmesi ve bunların öncelikle bağlama çalgısı ve daha sonra ise THM çalgıları için farklı şekilde değerlendirilip adapte edilmesi, kolay öğrenim için bir gereklilik halini almıştır. Bilimde metot, metodoloji, terminoloji olmadan yapılan çalışmalar, ancak iyi niyet çerçevesinde değerlendirilebilir. Bir ulusun geleneksel çizgide olsa da

ulusal kültür değerlerinin, ki çalgılar bunların içinde çok önemli yer tutmaktadır, bir metoda ve metodolojiye oturtulması zorunludur” (Koç, 2000).

Birinci Ulusal Müzik Bilimleri Sempozyumu’nda sunulan, “Bağlama Ailesinin Müzik Eğitiminde Kullanılması” konulu çalışmada (Coşkun, 1984), 15 bağlama öğretim metodunun incelenerek değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmacı, şöyle bir yargıya vardığını belirtmektedir: “İncelenen metotların bazılarında pratik çalma amacına yönelik olarak ezgilerin nota adlarının yazılması yoluyla çalgı öğretimi amaçlanmıştır. Bu yöntem tartım ve düzum açısından karmaşıklıklara yol açmaktadır. Metotların çoğunluğu çeşitli düzeydeki öğrenciler için hazırlanmamış, bilimsel anlayışla sistematik bir yol izlenmemiştir. Ayrıca ticari amaçlara yönelik olarak kişilerin kendi kendilerine bağlama çalmayı öğrenebilecekleri kanısı empoze edilmektedir. Oysaki öğreticisiz metot kullanma beraberinde düzensiz bir eğitim getirecek, öğrencinin istenilen amaca ulaşmasını engelleyecektir” (Coşkun, 1984, s. 85-86).

Yukarıda ele alınan, kaynak kitap, bildiri ve makaleler ortak değerlendirmeye alındığında, benzer yanları görülmekle birlikte tez konusu olan araştırma ile karşılaştırıldığında, ana seslerle dizi-seyir bağlamında bir model önerisine rastlanmamıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

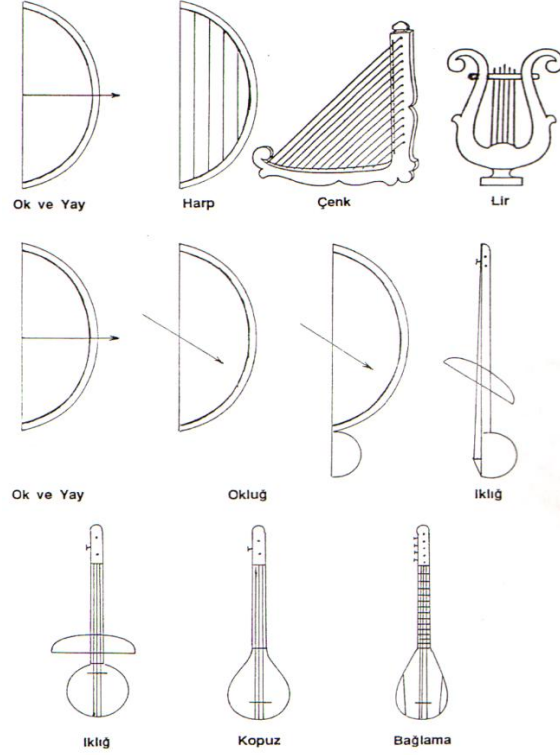
2.1. Bağlama ve Tarihçesi

Tezeneli çalgılarımızın, kopuzdan gelme çalgılar olduğu bilinmekte ise de, Türk müziğinin ve çalgılarının tarihini net olarak ... *tarihinden beri, ...çalgısından türetilmiştir* gibi ifadelerle anlatmak oldukça zordur. Yazılı kaynakların çok uzak geçmişe dayanamaması karışıklığa sebep olmaktadır. Türk Halk Müziğinin telli çalgılarına saz denilmesinin yanı sıra, bağlama çalgısına saz denilmesi dahi oldukça karışıklık yaratmaktadır. Kaldı ki bağlama çalgısına bozuk da denildiğini ve bozuk adında bir de akort düzeni olduğunu alan yazında görmek mümkündür. “Ege Anadolu’sundan Burdur, Sandıklı, Teke taraflarında Bozuk vardır. Dersim; Tunceli taraflarında Bozuk, bağlama düzenlerinden birinin adıdır” (Gazimihal, 1975).

Türk Halk Çalgılarının en önemli temsilcisi olma özelliğini taşıyan bağlama ve bağlama ailesini tanımadan önce, bağlamanın atası olan kopuza kısaca bakılırsa, ilkçağlardan günümüze, çalgıların kökenleri incelendiğinde, biraz efsanevi biraz da mantık içerisinde kabul gören öyküleri vardır. Kopuz’un gelişim sürecine bakıldığında, insanların ok ve yayı birbirine sürterek ses çıktığını fark etmeleri üzerine oklu, okluğ (ıklığ) denilen çalgı zamanla at kılından yapılan yayla çalınır hale gelmiştir. Daha sonralarında ise bir kabağın kopuza eklenmesiyle farklı bir yapı ortaya çıkmıştır. Yayla çalınana ıklığ, parmakla veya tezene ile çalınana ise kopuz, komuz, kobuz, kobur, yelteme v.s. gibi adlar aldığını organologlar, tarihçiler, antropologlar anlatmaktadırlar.

“Bağlamanın kökeni kopuza dayanır. Kopuz Orta Asya’dan Çin’e, Kıpçaklara, oradan da Avrupa’ya yayılmış, Hunlulardan Bizans’a geçmiş, Oğuzlarla Anadolu’ya girmiş, Selçuklularla da yerleşmiştir” (Demirsipahi, 1975, s.165).

“Osmanlılar Rumeli’ne geçmeden çok evvel, Macarlar ve Ukraynalılar, Atilla’nın ordularıyla gelen *kopuz*’u tanımışlar ve kullanmaya başlamışlardır” (Özkan, 1984, s. 17).



Şekil: 2.1. Telli Sazların Doğuşu (Açın, 1994, s. 84).

Bağlamanın tarihi konusunda yazılı kaynakların hemen hemen tamamı aynı adresi, Orta Asya'yı göstermektedir. Kopuz ve diğer çalgılar çeşitli ülkelerde tel sayılarına göre adlandırılmışlardır. “Asya Türkleri çalgılarını tel sayısına göre adlandırmıştır. İki telli ve parmakla çalınanların yaygın adı dutar (iki telli) dir. Tel sayısı ikiden çok olanlar dombıra, dambıra ve tambura olarak adlandırılmıştır. Özbekler, üç telli ve kalın saplı tamburalarına setar, dört tellilere çartar, beş tellilere pençtar ve altı telli olanlara ise şeştar demişlerdir. Kazak tambura ve kopuzlarının çoğu iki telli ve kıyak adını verdikleri kemençelerdir. Bu tür çalgılarda tel olarak ilk önceleri at kılı ve bağırsak kiriş kullanılmıştır” (Ögel, 1991, s.1).

Kopuz'dan, bağlama adına geçişin öyküsü ise, yine kopuz'da olduğu gibi, Anadolu'da perdeleri misina ile bağlanmış olması sebebiyle, bağlama adının kullanılması mantıklı bulunmaktadır (Gazimihal, 1961). Bağlamanın, boyuna göre veya kullanılan tellere göre değişik isimlendirilmesi, daha ileri kuşaklarda (günümüze doğru) farklı isimleri ve boyları olan geniş bir bağlama ailesini oluşturmuştur. Bir takım organoloji karmaşasına uğrasa da, bu bağlamaya geniş bir aile kazandırmıştır. Günümüzde, bağlama ailesini oluşturan çalgıların hepsi

kullanılmasa da, çalgı zenginliği bakımından oldukça renklidir ve çoğunluğu halen kullanılmaktadır.

2.2. Bağlama Ailesi

Bağlama ailesine şekil ve yapı itibariyle baktığımızda, farklı boylardan, farklı sayıda tellerden ve farklı akortla aralarında boy ve ses rengi bakımından çok çeşidi olan aynı çalgıyı görmekteyiz. Ülkemizde, telli çalgılara Saz denilmesine rağmen, halk arasında bağlama çalgısına Saz'da denilmektedir. “Bağlama ailesi başlıca şu sazlardan oluşmaktadır; Meydan Sazı, Divan Sazı, Çöğür, Bağlama, Bozuk, Aşık Sazı, Kara Düzen Tanbura, Cura Bağlama, Bulgari, Irızva, Bağlama Curası ve Tanbura Curası v.s.” (Açın, 1994, s. 89).



Şekil: 2.2. Divan Sazı Bağlama Tanbura Cura



Şekil: 2.3. Tambura Curası Bağlama Curası Çöğür Curası Tambura

2.2.1. Meydan Sazı

Genellikle meydanlarda çalınması sebebiyle bu adı alan Meydan Sazı, bağlama ailesinin en iri gövdeli ve en çok telli olanıdır. Tel sayısı itibariyle onikitelli de denir. Yaklaşık 30, 32 perde bulunan Meydan Sazının en ince teli 35, 40 numaradır. La sesine akort edilir.

Form Boyu: 52.5 cm.

Sap Boyu: 70 cm.

Tel Boyu:112 cm.

Form Eni ve Derinliği: 31.5 cm (Açın, 1994, s.90).

2.2.2. Divan Sazı

Divan Sazı, Meydan Sazından biraz daha küçük olup, dört ses daha tiz re sesine akortlanır. Dokuz tellidir. Bazı yorumcular yedi tel takmaktadırlar.

Form Boyu: 49 cm.

Sap Boyu 65 cm.

Tel boyu: 104 cm.

Form Eni ve Derinliği: 29.5 cm (Açın, 1994, s.91).

2.2.3. ögür

Günümüzde daha çok curası çögür adı ile kullanılmaktadır. Divan sazına yakın büyüklüktedir. Dokuz veya altı tel takılır. ögürün alt iki telin La sesine akort edilir. Orta tellerden biri La, diğeri ise Re sesine akort edilir. Üst teller Sol sesine akort edilir. 15 kadar perdesi bulunur (Açın, 1994, s.91).

2.2.4. Bağlama

Bağlama ailesinin temel sazıdır. 17 ile 24 arası perdelidir. Altı veya dokuz tel takılır. Alt telleri La sesine akort edilirken orta ve üst teller farklı düzenlere göre değiştirilir.

Form Boyu: 42 cm.

Sap Boyu: 55 cm.

Tel Boyu: 88 cm.

Form Eni ve Derinliğı: 25 cm (Açın, 1994, s.91).

2.2.5. Bozuk

Üçer telden oluşan üç grup olarak dokuz tel takılan bu sazın 15 ile 18 arasında değışen perdesi bulunur. Bağlama boyutlarında olan bu çalgımız genel olarak Güney ve Ege Bölgelerimizde bozuk adıyla kullanıla gelmiştir. Bozuk Düzeni adıyla da anılan akort düzeni alt teller La, orta teller Re ve üst tellerde ise Sol sesine çekilir (Açın, 1994, s.91).

2.2.6. Aşık Sazı

Normal bağlamaya göre sapı daha kısa olan saz, çoğunlukla halk ozanlarının kullanması sebebiyle Aşık Sazı olarak anılmaktadır.13, 15 arasında değışen perdeleri bulunur (Açın, 1994, s.92).

2.2.7. Tanbura

Bağlamadan daha küçük ve dört ses tiz bir çalgıdır. Divan sazının curası olarak bilinir. Bağlamanın en çok kullanılan türüdür. Alt teller Re, orta teller Sol ve üst teller ise Do sesine akort edilir.

Form Boyu: 38 cm.

Sap Boyu: 50 cm.

Tel Boyu: 80 cm.

Form Eni ve Derinliği: 22.8 cm (Açın, 1994, s.92).

2.2.8. İki Telli Saz

Cura bağlama büyüklüğünde olan bu saz, adını üzerinde bulunan iki telinden almaktadır. Çiftetelli oyunu bu çalgıyla icra edildiğinden sazın adını almıştır (Açın, 1994, s.90).

2.2.9. Bulgari

Cura'ya yakın büyüklükte olan bu çalgı, Kayseri yöresinde ve Güneyde görülür. Dört telli olduğu gibi iki telli olanlarına da rastlanır. "Eski Volga boylarında yerleşmiş, Bulgari isimli Türk Boylarından bazıları Anadolu'ya geçerek Toros bölgesindeki yaylalara yerleşmişler ve ellerinden düşürmedikleri cura bağlamalarının bir benzeri olan bu sazın adı onlardan gelmektedir" (Açın, 1994, s.92-93).

2.2.10. Irıızva

Cura bağlama büyüklüğünde olan bu sazın teknesi konik biçimdedir. Parmakla çalınır. 13 perdeli olup üç tek tellidir (Açın, 1994, s.93).

2.2.11. Kara Düzen

ırıızva gibi parmak uçları ile çalınan bu çalgı günümüzde Gaziantep yörelerinde kullanılmaktadır. Karadüzen, ırıızvadan biraz daha büyükçedir (Açın, 1994, s.93).

2.2.12. Cura

Bağlama ailesinin en küçük çalgısı olup yedi ile onaltı arasında değişen perdeye sahiptir. Çoğunlukla altı telli olsa da, iki telli olanlarına da rastlanmaktadır. Cura, bağlama veya bozuk düzeninde akort edilir. İki telli curaların alt teline La, üst teline de Re sesi akort edilir (Açın, 1994, s.93).

2.2.13. Bağlama Curası

Bağlamadan bir oktav daha tizdir. La sesine akort edilir.

Form Boyu: 26.5 cm.

Sap Boyu: 35 cm.

Tel Boyu: 56 cm.

Form Eni ve Derinliği: 15.5 cm (Açın, 1994, s.94).

2.2.14. Tanbura Curası

Tanburadan bir oktav daha tizdir. Re sesine akort edilir.

Form Boyu: 22.5 cm.

Sap Boyu: 30 cm.

Tel Boyu: 48 cm.

Form Eni ve Derinliği: 13.5 cm (Açın, 1994, s.94).

Bağlama ailesi, çağımız halk ozanlarımızdan, Özay Gönüm'ün isteği üzerine, İstanbul teknik Üniversitesi çalgı yapım bölümü öğretim üyesi, Cafer Açın sayesinde önemli bir çalgı daha kazanmıştır. Bu çalgı, üç çalgının birleşik olarak tek parça yapılmasıyla meydana gelmiş olan *Yaren* 'dir.

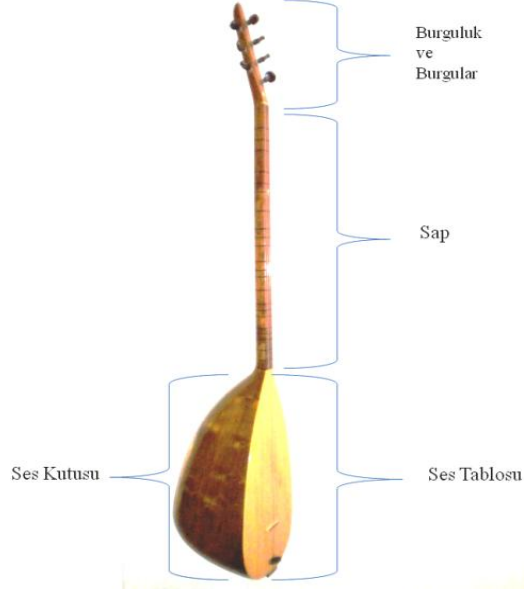
“Yaren, Bağlama, Tanbura ve Bağlama Curası gibi üç sazın bir araya gelmesinden oluşmakta ve bu üç sazın özelliğini taşımaktadır. Bunun yanında, ses kutularının birbirine kapalı olmasına rağmen, üç ses kutusu bir araya gelmekle büyük bir ses kutusu da oluşturmaktadır. Sazın biriyle çalınmakta olan ezgi, bir diğeriyle oktavından veya beşlisinden ezginin tekrar edilmesi, yapılmakta olan müziğe hem bir canlılık, çeşni ve renk katmakta, hem de zengin bir armoni ve çok seslilik kazandırmaktadır” (Açın, 1994, s. 111).



Şekil: 2.4. Yaren

2.3. Bağlamanın Yapısı

Bağlamanın yapısı, günümüze gelene kadar geçirdiği evreler sebebiyle günümüzde bugünkü biçimini almıştır. Bağlama türlerinin çok ve çeşitli olması sebebiyle, yapımında günümüze dek değişmez ölçülerinin (standardizasyon) olmaması, sorun olma durumunu sürdürmektedir. Her ülkede çok farklı boyutlarda görülen bağlama, ülkemizde de son yıllarda genel geçerliği olan ölçütlere kavuşturulmuştur. Bu çözümün geliştirilmesinde, İstanbul Teknik Üniversitesi, Türk Musikisi Devlet Konservatuarında, Cafer Açın tarafından kurulan çalgı yapım bölümünün katkısı büyük olmuştur. Açın'ın önemli çalışmalarından olan bağlamanın yapım ölçülerinin genel kabul görmesi, günümüz bağlama yapımcılarının da doğru yönlendirilmesine katkı sağlamıştır.

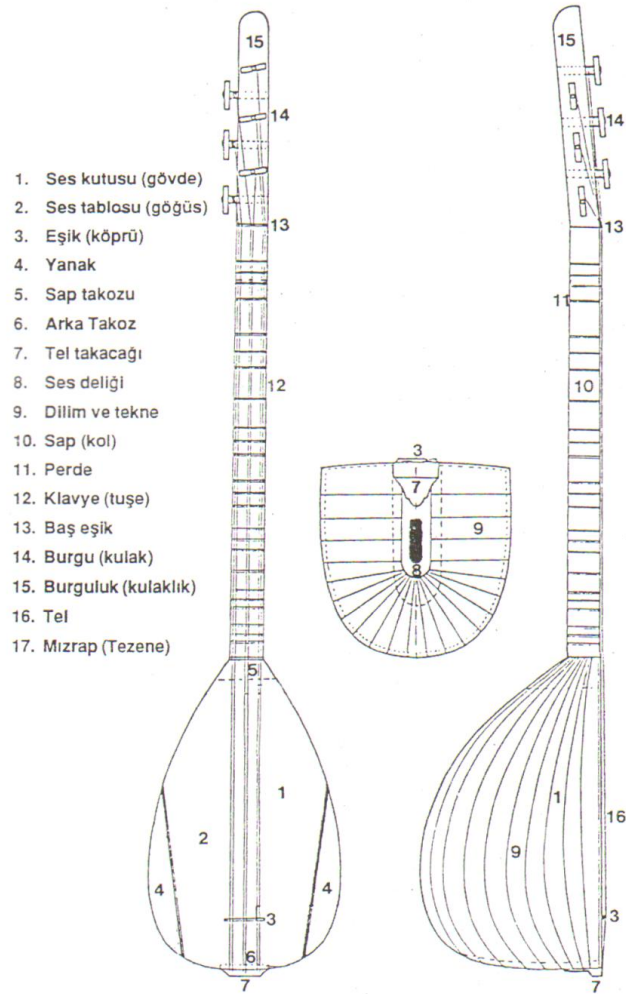


Şekil: 2.5. Bağlamada Ana Bölümler

Günümüze gelene dek, sert ağaçların içi oyularak yapılan ses kutusu (akustik gövdesi, teknesi), artık yerini yaprak denen küçük ağaç şeritlerinden yapılanlara bırakmaya başlamıştır. “Yakın zamana kadar sazlarımızın ekseriyetinin teknesi Dut ağaçlarından oyularak yapılırdı, bir kısmının ise dilimler halinde yapılmaktaydı. Dut ağaçlarının vermiş olduğu metalik sesler, oyma olarak yapılan teknelere harcanan ağacın fazlalığı sonunda hem aranılan sesin elde edilmemesi, estetik yönden de dilimli sazlar kadar gösterişli almamaları, ibrenin dilimli sazlar tarafına kaymasına neden olmuştur. Bir oyma saza harcanan ağaçla yaklaşık olarak on dilimli saz yapmak mümkün olmaktadır. Ses ve sanat yönünden de dilimli sazlar oyma sazlara göre daha kaliteli olmakta de de daha çok alıcı bulmaktadır. Günümüzde O nedenle sazlarımızın ekseriyeti dilimli teknelerden yapılmaktadır” (Açın, 1994, s. 381).

Bağlamanın yapısına bakarsak, ses kutusu (gövdesi), önceleri genellikle dut, gürgen, gibi sert ağaçlardan yapılmışsa da günümüzde her türden sert ağaçlar kullanılmaktadır. Tekne adıyla da anılan ses kutusu, daha sert ağaçlardan olan, gürgen, kelebek gibi ağaçlardan yapılan sapla birleşir. Ses kutusunun üzerinde bulunan ses tablası ise diğer bölümlerin aksine, ses geçirgenliği özelliğindeki beyaz çam da denilen ladin, kızıl ladin, köknar gibi ağaçlardan yapılır. Tellerin gerilmesine olanak sağlayan burguların ağaçları da yine abanoz, pelesenk, gül, gibi çok sert ağaçlardan yapılır. Tellerin bağlandığı, ses tablosunun en dibinde yer alan tel takacağı (halk arasında tarak, veya tel takozu da denir), tellerin gerildiğinde

oluşturacağı basınca dayanabilmesi için abanoz, şimşir gibi çok sert ağaçlardan yapılır. Bağlamaya takılan teller ise, önceleri kırıştan (bağırsaktan yapılan organik teller) yapılmaktaydı. Günümüzde ise çelikten, pirinçten veya çeliğe bakır telleri (bazen, ipek üzerine bakır) sararak bağlamanın türüne göre değişen kalınlıklarda yapılmaktadır. Klasik Türk Musikisinde mızrap adıyla anılan tezene ise önceleri kiraz ağacı kabuğundan yapılmaktaydı. Günümüzde plastik tezeneler kullanılmaktadır. Bağlama ailesinde sap üzerinde 13 ile 30 arasında perde bulunur. Bu perdeler önceleri kırıştan yapılmaktaysa da günümüz çalgı yapımcıları misina kullanmaktadırlar.

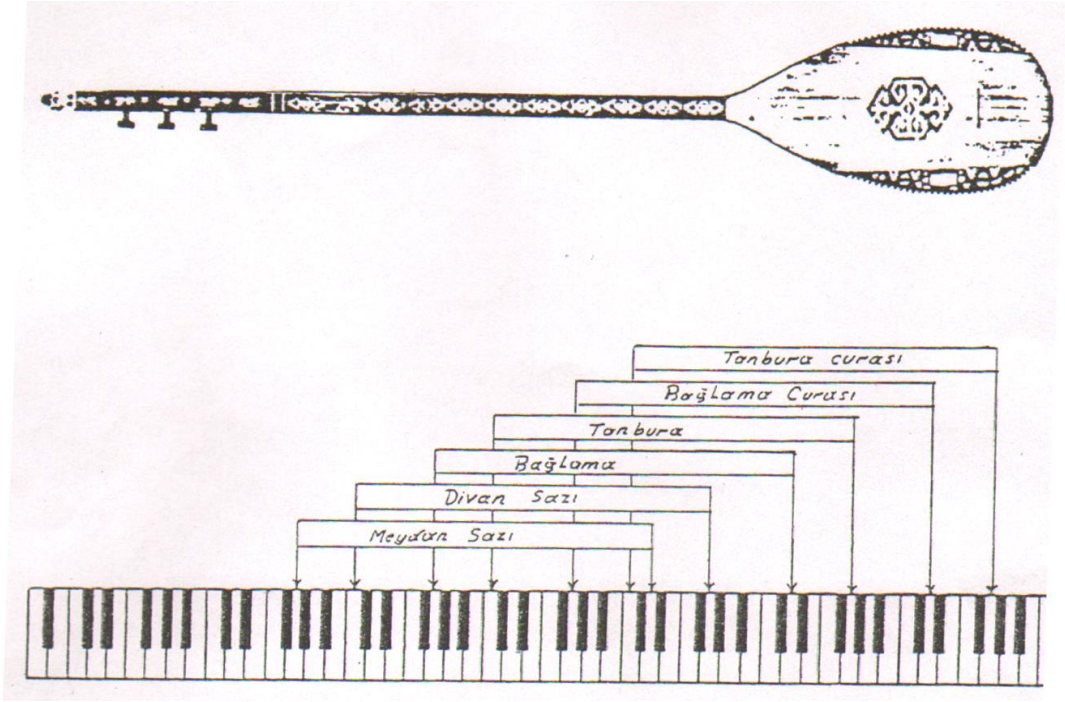


Şekil: 2.6. Bağlamanın Anatomisi (Açın, 1995, s.85).

2.3.1. Bağlama Ailesinin Ses Sahası

“Bağlama ailesi sazlarının bazıları tek çalınıp söylenmektedir. Bunlar içerisinde bir arada çalınabilen bir aile daha oluşur. Onlara da takım halinde

çalınabilen Bağlama Ailesi adı verilir. Bu aileyi Meydan Sazı, Divan Sazı, Bağlama, Tanbura, Bağlama Curası ve Tanbura Curası olarak sıralayabiliriz” (Açın, 1994, s.93).

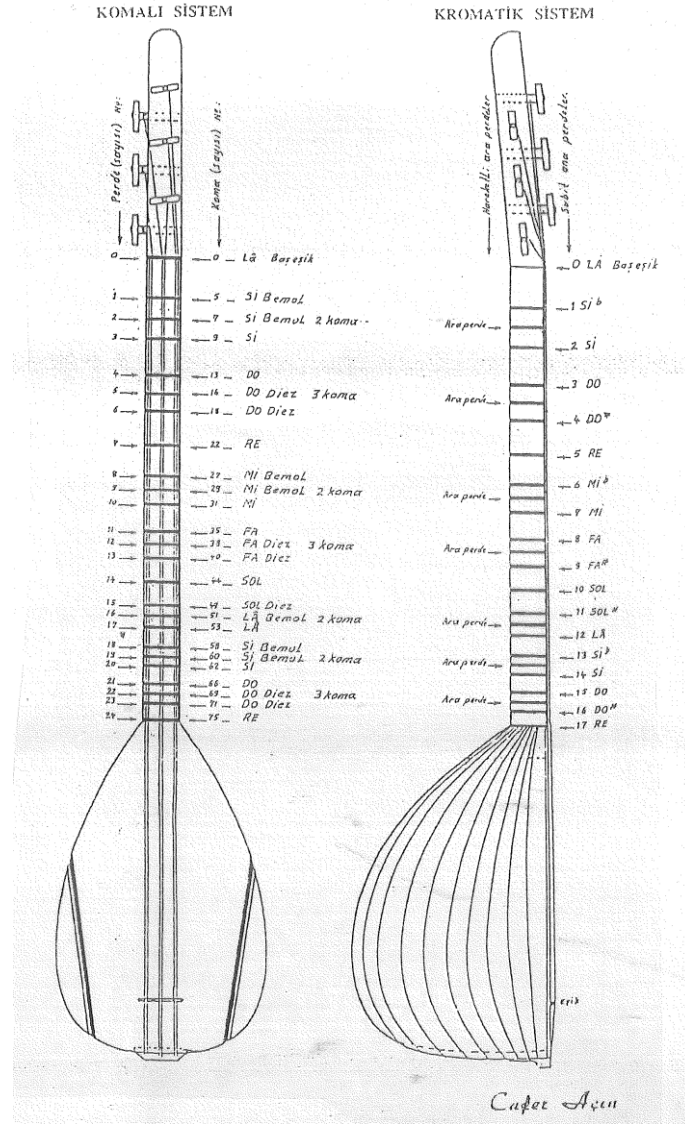


Şekil: 2.7. Bağlama Ailesinin Ses Sınırları (Açın, 1995, s. 100).

2.3.2. Bağlamada Perde Taksimatı

“Türk musikisi, Anadolu’ya Orta Asya’dan kopuzun sapında sistemleşmiş olarak gelmiştir. Daha sonra Anadolu’da kopuzdan türemiş ve ondan çok az farklı olan *bağlama* yerleşmiştir. Bu gün kullanmakta olduğumuz bağlamalarımızın sapındaki perde taksimatı, kopuzunkinden hemen hiç farksızdır. Konunun daha ilgi çekici yanı, bağlama sapında kullanılan sistem, yani perdelerin Türk musikisi makamlarında en çok kullanılan perdeler olmasıdır. Bu da göstermektedir ki, Türk musikisi, gerek folklor müziği ve gerekse klasik müziği ile en eski devirlerden ve aynı kaynaktan gelmedir” Özkan, 1984, s. 20).

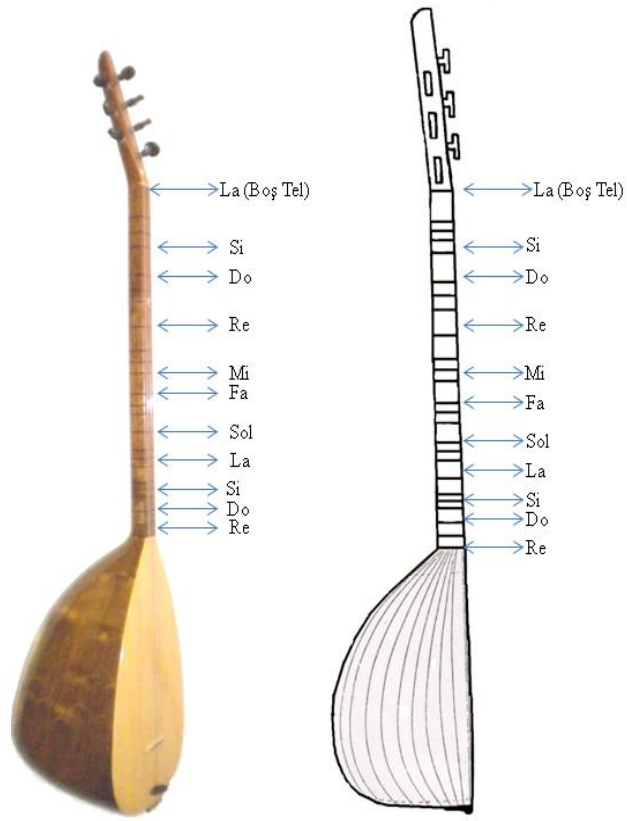
PERDE TAKSİMATI



Şekil: 2.8. Bağlamada Perde Taksimatı (Açın, 1995, s. 70).

2.3.3. Bağlamada Ana Perdeler

Bozuk düzen bağlamanın alt telde baş eşikteki boş telde La ve alt telin son perdesi Re arasında on bir ana perde (ses) yer alır. Bu perdeler sırasıyla, La, Si, Do, Re, Mi, Fa Sol, La, Si, Do ve Re'dir. Kromatik sistem içerisinde incelendiğinde, toplam olarak, on yedi perdeyi (sesi) oluştururlar. Bu on bir ana perde, alt telin birinci boş teldeki, La ve alt telin on ikinci perdesi olan, La arası ve alt telin beşinci perdesi olan, Re ile alt telin on yedinci (son) perdesi olan Re perdeleri arasında birer oktavlık iki diziyi tamamlar. Bu bize bozuk düzende birer oktavlık iki karar perdesi oluşturur.



Şekil: 2.9. Bağlama ve Bağlama Şeması Üzerinde Alt Telde Ana Perdeler.



Şekil: 2.10. Bozuk Düzen Bağlamada Alt Tellerde Ana Perdelerin Notaları.

2.4. Bağlamada Düzenler

Türk Halk Müziği çalgılarındaki ses ayarlarına *düzen* denir. Halk müziği kültürümüzde, düzen kelimesi akort kelimesine oranla daha çok yer bulmuştur. Bu düzenler çalınacak eserlerin makam yapısıyla ilgili olarak zaman içerisinde oluşmuş kalıplarla yapılır.

“Bağlama da yapılan akort değişiklikleri, yöreler arası icra farklılığını (tavır) vurgulamada ve anlatımı güçlendirmede önemli etkenlerdendir. Tıpkı tavırlar gibi düzenler de bağlamada yöresel bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki, bir yörede bilinen bir düzen, diğer yörelerde bilinmeyebildiği gibi farklı bir adla da

bilinebilmektedir. Örneğin, Ankara, Konya, Kütahya gibi yörelerde bilinen Kara Düzen, adı ile bilinen düzen veya akort, Kastamonu ve Çankırı dolaylarında Bozuk Düzen adıyla bilinmektedir” (Ekici, 2006, s. 22).

Düzen kelimesi halk müziği kültüründe diğer ayarlamalara da isim olmuştur. Bunlar da perde düzeni, eşik düzeni, sap düzeni vb.dir. Yine bu düzen kelimesi makam adı anlamında da kullanılmaktadır. Fidayda Düzeni, Misket Düzeni, Bozlak Düzeni gibi. “Bağlamada şimdiye kadar 35 ad altında çeşitli düzenlere tanık olunmuştur” (Karahasan, 2003, s. 50).

1. Ana Düzen
2. Aşık Düzeni
3. Alevi Düzeni A
4. Alevi Düzeni B
5. Acem Düzeni
6. Afşar Düzeni A
7. Afşar Düzeni B
8. Abdal Düzeni
9. Bağlama Düzeni
10. Bozuk Düzeni
11. Bergama Düzeni
12. Cura Düzeni
13. Çöğür Düzeni
14. Edirne Düzeni
15. Ferayi Düzeni
16. Hüseyini Düzeni
17. Hüzam Düzeni
18. Kara Düzen
19. Karanfil Düzeni
20. Kervan Düzeni
21. Misket Düzeni
22. Müstezat Düzeni
23. Müstezat Düzeni B
24. Müstezat Düzeni C
25. Ruzba Düzeni
26. Rast Düzeni

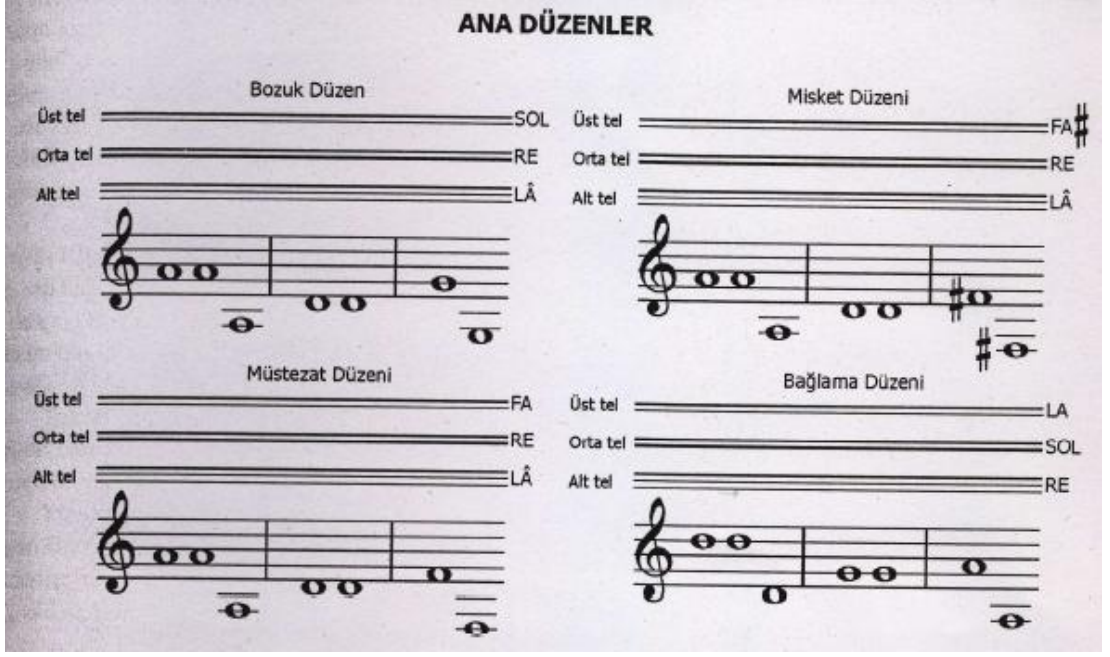
27. Pençe Düzeni
28. Saz Düzeni
29. Türkmen Düzeni
30. Tambura Düzeni
31. Usta Düzeni
32. Ümmi Düzeni
33. Yeksani Düzeni
34. Yörük Düzeni
35. Zil Düzeni

Cafer Açın, Bağlamaya standardizasyonunu kazandırırken, araştırmaları sonucunda halen kullanılan 19 düzene ulaşmış ve bunu da kitabında bir tablo ile belirtmiştir.

Tablo: 2.1. Düzenler ve Karar Sesleri (Açın, 1994 s. 96).

Düzenlerin Adları	Alt Teller	Orta Teller	Üst Teller	Düzenlerin Adları	Alt Teller	Orta Teller	Üst Teller
Ümmi Düzeni	La	La	Re	Misket Düzeni	La	Re	Fa#
Hüseyin Düzeni	La	La	Mi	Sabahi Düzeni	La	Do	La
Acemaşiran Düzeni	La	La	Fa	Bozuk Düzeni	La	Re	Sol
Hüzzam Düzeni	La	La	Fa#	Yeksani Düzeni	La	Re	La
Kütahya Düzeni	La	Re	Re	Zirgüle Düzeni	La	Fa	Sol
Abdal Düzeni	La	La	Sol	Kayseri Düzeni	La	Mi	La
Bağlama Düzeni	La	Re	Mi	Çargah Düzeni	La	Re	Sol
Rast Düzeni	La	Do	Sol	Segah Düzeni	La	Re	Si
Eviç Düzeni	La	Si	Sol	Şur Düzeni	La	Mi	Si
Müstezat Düzeni	La	Re	Fa				

Bağlamaya takılan sırma teller (bam teli), hem yazılışlarına ve hem de diya pazondaki duyuluşlarına göre bir oktav daha pes olarak tınlamaktadırlar.



Şekil: 2.11. Bağlamada Ana Düzenler (Karahasan, 2003, s. 55).

2.5. Bağlama Çalma Tekniklerine Genel Bakış

Bağlama, kopuz çalmadan günümüze gelen alışkanlıkla, elle çalınan bir sazdır. Bağlamanın kiriş denilen ve bağırsaktan yapılan tellerinin kullanıldığı zamanlarda el ile çalımı çok gelenekseldir. Bağlamanın ses tablası (göğüs veya kapak), o zamanlarda deriden yapılmaktaydı. Günümüzde ise çelik tellerle ve diğer çalgıların yanında yeteri kadar ses elde edebilmenin de kaygısı ile tezene ile çalış biçimi gelişme göstermiş ve el ile çalmanın yerini almıştır. Aynı kaygı ile ses tablası (göğüs veya kapağı) da, ahşaptan yapılmaya geçilmiştir.

Bağlama yorumcuları, halen Anadolu'nun bazı yörelerinde eski el ile çalma geleneğini sürdüren yorumcuların çalışmalarından etkilenerek, bu tekniğin üzerine gitmişlerdir. Bu konuda en önemli çalışmaların başında, konunun daha teknik temellerin üzerine oturmasını sağlayan ve "El İle Bağlama Çalma Tekniği" konusunda metotlar literatüre kazandırılmıştır.

Günümüzde bağlama çalımında iki temel çalış tekniği vardır. Bunlar tezene ile bağlama çalma tekniği ve el ile bağlama çalma tekniğidir. Her iki tekniğin de kendi içlerinde çok çeşitli biçimlerde kullanıldığı görülür. Bağlama çalımında bazen yorumcular sol elleri ile sağ elin vuruşlarına yorum katarlar. Bu sol elle perdelerde gezilirken telleri çekmek de olabilir, parmakları perdeler üzerinde istemli olarak farklı biçimde kaydırmak suretiyle de olabilir.

Tezene ile bağlama çalma tekniğinde, bağlamayı çalan kişi ses tablası üzerinde alt eşik ile sapın bağlandığı yer arasında yaklaşık ses tablasının orta yerinde tezenesini yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya doğru vuruşla çalar. İstemli olarak bazen de eseri yorumlamaya yönelik olarak alt eşik civarında veya *sap dibi eşik yeri* alanında doğru vuruşlar yapar. Bu vuruşlar serbest bir yorumla yapılabilir. Ses tablasının üzerinde, sap dibi eşik yerinde yapılacak olan vuruşlar daha hafif bir vuruş olacağından yumuşak bir takım sesler elde etmek amaçlı olacaktır. Ses tablası üzerinde, alt eşığe yakın olan yerlerde yapılacak olan vuruşlar ise, daha tiz sesli ve sert vuruşlar olacağından, yine yoruma dayalı bir tezene kullanımı olacaktır.

“El ile bağlama çalma tekniğine asıl özelliğini veren, sağ el fonksiyonları; *bütün tellere vurma* (şelpe-pençe), *tel çekme* ve *parmak vurma* üç temel tekniğin birleşiminden oluşmaktadır. Bütün tellere vurma (Şelpe-Pençe) tekniği; elin bütün olarak değişik şekillerde vurulmasını ifade eden el ile bağlama çalma tekniklerinden biridir. Kendi içinde çok değişik şekilleri ve çeşitli özellikleri bulunan şelpe tekniğinde, elin bütün tellere *yukarıdan aşağıya* ve *aşağıdan yukarıya* vurulması gibi iki temel fonksiyon vardır. Vuruş şekli, ifade ve tını olarak farklı anlayışta olan bu iki fonksiyon, kendi içinde de çeşitli özellikler göstermektedir” (Parlak, 2002, s. 20).

2.6. Bağlama Öğretimine Genel Bakış

Bağlama öğretimi denildiğinde, akla ilk gelen, geleneksel öğretim yolu olmuştur. Usta-çırak ilişkisi ile kulaktan kulağa, kuşaktan kuşağa süre gelmiş bir yöntemdir. Bu öğretim yöntemi, hem gelenekseldir hem de geleceğe eser ve yorum taşımada Türk Musikisinde köklü uygulamalarla günümüze gelen birçok üslubun aktarım aracıdır. Günümüz üstatlarının kapalı-tutucu (konservatif) eğitiminin içinde dahi görebileceğimiz yapısıyla, müzikte tavır ve yorumlama üzerine hala vazgeçilemeyecek yöntem olma özelliğini de taşımaktadır.

Türk Müziğinde en köklü öğretim şekli, meşk yöntemidir. Bir üstadın müzik anlayışını, eserleri yorumlamada kullandığı tavrı öğrenmenin en kolay yolu, çalgıları üstadın önünde göstereceği gibi kullanmaktır. Bu bir sözlü eseri seslendirmek ise, üstadın seslendirdiği biçimde seslendirmektir. Meşkin tanımına baktığımızda, “Bir üstat tarafından musiki parçasının tedricen çalınması ve okunması suretiyle talebe öğretilmesi ve talebe tarafından öğrenilmesi demektir”(Behar, 1998).

Üstat, öğrencisine öğreteceği çalgıyı önce, kendisi çalar ve daha sonra da öğrencisinden aynı şekilde çalmasını bekler. Burada hafıza en önemli unsurdur.

Öğrenci, ustasını taklit ederek aynı yorumu yapmaya çalışır. Hafızası elverdiğince de, en kısa sürede bunu başararak üstadın yorumunu, yorumlama biçimini ve eserleri öğrenir. “Taklit ve model alma üzerinden gelişen meşk, tekrar (takrir) metoduna dayalı olduğu için bir eğitim yöntemi olmanın yanı sıra özellikle müzik kültürünün aktarımının gerçekleşmesinde de etkili olmuştur” (Pekin, 1999). Meşk, günümüze gelene kadar, kitle iletişim araçlarının olmaması sebebiyle, geçmişte eser, yorum ve dağarın gelecek kuşaklara tek aktarım yolu olmuştur.

Günümüzde, meşk dışında yavaş yavaş değişik alıştırmalara rastlanmaktadır. Coğunluğu, türkü öğretimine dayalı olsa da, metotlaşmaya doğru hızlı bir ilerleme gözlenmektedir. Kullanıma sunulan metotların yeterliği tam olarak sağlanmış görülmesi de, bağlama öğretimi yine de iyiye yönelmiştir. Türküleri öğretirken öğrenci kaynaklı zorluklarla karşılaşıldıkça, bir takım ön çalışmaların gerekliliği, yazarlar tarafından fark edilerek çeşitli alıştırmaların hazırlanması zorunlu hale gelmiştir. Çalgı öğretimindeki evrensel gelişmeler, zamanla Türk müzik eğitimi içerisinde bir takım yeniliklere zemin olmaktadır. Çağdaş öğretim yöntemleri da bağlama öğretimi alanında yer bulmaya başlamıştır. Geçmiş yıllara göre incelendiğinde, eskiye göre yeni yazım bağlama metotlarında alıştırmalar, fazlası ile yer almaya başlamıştır.

3. YÖNTEM

Bu araştırma betimsel türde nitel bir çalışmadır. Araştırmada, ilk olarak, literatür taraması yapılmıştır. İkinci olarak da konuyla ilgili uzmanların görüşleri alınmıştır. Uzman görüşlerinin aktarılmasında, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğin kullanılmasının nedeni, araştırmanın amacına uygun olarak, görüşülen uzmanların deneyimlerinin araştırmanın uygulanabilirliğine ait görüşlerinin alınmasının hedeflenmesidir. Bu görüşme açık uçlu sorulara dayanır.

3.1. Verilerin Toplanması

Araştırma konusu ile ilgili literatür taraması yapılmış, bağlama öğretimi amacı ile yazılmış olan 19 kaynak kitaba ulaşılmış ve incelenmiştir. Konuyla ilgili bulgular, tarama yöntemi ile derlenmiştir. İncelenen kaynak kitaplar, içerik olarak ele alınmış, özellikle tez konusu bağlamında bir model önerisi içerip içermedikleri değerlendirilmiştir. İncelenen kitaplar, yazarlarının adı soyadı sırasına göre sıralanmıştır.

Can Karahan, “Bağlama Öğretiminde Yeni Bir Yöntem”

Kitap toplam 274 sayfadan oluşmakta olup, türkü örneklemeleri bulunmamaktadır. Uygulanması önerilen yönteme paralel olarak bağlamada tablatur kullanmayı da önermekte olup, tüm notalama örneklerine akolatla bağlı, (altta üç teli gösteren üç çizgili) tablatur dizeği (açkısız dizek) vardır. Dört onaltılık vuruşların çoğunlukla kullanıldığı ve alttaki tablatur dizeğinde parmak numaraları ve tezene vuruş yönlerinin açıklandığı görülmektedir.

Kitap kromatik parmak alıştırmalarının esas alındığı, bağlama öğretiminin ileri düzeyine yönelik çalışmaları içermektedir.

Karahan, C. (2010). *Bağlama Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*. Ankara: Okutman Yayıncılık.

Cemalettin Kalender- Levent Keskin, “Uzun ve Kısa Sap Bağlama Eğitimi”

Kitap 422 sayfa olarak hazırlanmıştır. Temel müzik bilgileri, diziler, tavırlar, seçme repertuar ve teknik çalışmalardan oluşan bölümleri içermektedir. Temel müzik

bilgilerinin bitiminde parmak numaralarının, tel numaralarının ve tezene vuruşlarının ardından bozuk düzen tanıtılarak perdeler üzerinde yer alan tüm sesler dizeler üzerinde nota ile gösterilmiştir. Bağlamanın nasıl kullanılacağına ilişkin bir bölüm Görsel materyallerle bezenmiştir. Tezene vuruşu ve tartım alıştırmalarından oluşan 8 alıştırmaya yer almaktadır.

Kitapta yer alan türkülerin bazı bölümlerinde parmak numaraları yer almakta, bazı bölümlerinde de bulunmamaktadır. Teknik çalışmalar bölümünde ise çeşitli makamlarda, 14 tane ileri düzey parmak geliştirme alıştırmaları yer almaktadır.

Kalender, C -Keskin, L (2010). *Uzun ve Kısa Sap Bağlama Eğitimi, III. Baskı*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

İrfan Kurt, “Bağlamada Düzen ve Pozisyon”

Kitap 95 sayfadan oluşmakta olup, daha çok ileri düzey bağlama icrasına yardımcı olmak amacı ile hazırlanmıştır. Geçmişten günümüze bağlama, bozuk düzen, bağlamada pozisyon kavramı nedir, bağlama düzeni, misket düzeni ve müstezat düzeni başlıkları altında düzenlere göre pozisyon değişimlerini öğretmektedir. “Geçmişten Günümüze Bağlama” adlı başlıkta, bağlamanın kısa tarihi, ailesi, türleri ve yapısı anlatılmıştır.

Kitapta sol el başparmağı 5 numara ile gösterilmiştir. Pozisyonların öğretilmesine örnek oluşturan 12 türkü ve türkülerin çoğunluğu sözsüz olarak yer almaktadır. Bazı türkülerin ise yalnız bazı bölümlerine yer verilmiştir. Tüm örneklerde parmak numaraları ve tezene vuruşları gösterilmiştir.

Kurt, İrfan (1989).*Bağlamada Düzen ve Pozisyon*. Pan Yayıncılık. İstanbul.

Mehmet Demirtaş, “Temel Bağlama Metodu”

Kitap bozuk düzen bağlama öğretimi amaçlı olarak hazırlanmış, 113 sayfadan oluşmaktadır. Nota öğretimi amacıyla “Nazari Bilgi” adı altında temel müzik bilgilerine ve bağlamanın kullanımına ilişkin görsel malzemelere yer verilmiştir. Türkü öğretiminde ise türkülerin notaları üzerine mızrap vuruşları ve parmak numaraları görülmektedir.

Kitapta sadece türkü dağarına yer verilmiş (169 türkü), herhangi bir bağlama öğretim tekniği ile ilgili alıştırmalara yer verilmemiştir.

Demirtaş, M (2009). *Temel Bağlama Metodu*. Eskişehir: Gülen Ofset Matbaacılık.

Mehmet Saçan, “Bağlama Öğrenim ve Eğitim Metodu”

Kitap 147 sayfadan oluşmaktadır. Öğretilecek olan türküler metodun başından itibaren yer almaktadır. Bazı türkülerde hazırlık amacıyla bir iki ölçüden oluşan küçük vuruş alıştırmaları görülmüştür. Örneklenen türkülerin büyük bölümünde notaların hangi parmakla çalınacağı belirtilmiştir. Parmak Hızlandırma ve Bağlı Çalma Etüdü adlı 10.5 dizekten oluşan bir etüt hazırlanmış bu etütte parmak numaraları yalnız ilk ölçüde gösterilmiştir. Etüdün diğer ölçülerinde verilmemiştir. Bu etütler bozuk düzende, Alt tel son perdesi olan Re notasından başlayarak, alt telde boş telde La notasına inici ve çıkıcı olarak gösterilmektedir. Si notaları Sib2 kullanmak üzere hazırlanmıştır.

Metodun 127. sayfasında 4 etüt görülmektedir. Bu etütler, inici olarak iki vuruşluk bir motiften oluşmaktadır. Bozuk düzen bağlama için Sib2 sesini içine alan bir dizide hazırlanmıştır.

Saçan, M (2006). Bağlama Öğrenim ve Eğitim Metodu, 17. Baskı. İzmir: Senfoni Müzikevi.

Muammer Uludemir, “Okullarda Bağlama Çalma Metodu”

Kitap üç bölüm ve 135 sayfadan oluşmaktadır. Birinci bölüm Temel, ikinci bölüm Tartımlar ve üçüncü bölüm ise Tavırlar adını almaktadır. Her bölümde öğretilecek müzik bilgilerine yönelik örnek türkülerin yer aldığı metotta tezene vuruşlarının yönleri ve bazı türkülerde de parmak numaralarına yer verilmiştir. Temel adını alan birinci bölümde, 48 türkü ile bağlamanın sesleri örneklenmiştir. Tartımlar adını alan ikinci bölüm, değişik tartım öbeklerine ilişkin toplam 70 türkü ile örneklenmiştir. Tavırlar adını alan üçüncü bölümde ise değişik tezene vuruşlarının öğretildiği 52 türküye yer verilmiştir.

Kitapta örnek alınan türkülerin tamamında, ikinci bir dizek üzerinde bağlamanın çalınışı gösterilmiştir. İkinci dizeğin altında tezene vuruşlarına ve parmak numaralarına yer verilmiştir. Tartımlar bölümünün başında alt telde, re-sol dörtlüsü içerisinde 10 tane tartım alıştırmaları parmak numaraları ve tezene vuruşları ile gösterilmiştir.

Uludemir, M. (1991). Okullarda Bağlama Çalma Metodu. İzmir: ?.

Mustafa Aydın Atalay ve Yaşar Kemal Alim, “Pozisyonlarla Uzun Sap Bağlama Metodu I”

Kitap 242 sayfadan oluşmaktadır. Metod bilgileri, dersler ve ezgi dağarı olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Metod bilgilerinde metodun kullanımı ve çalışma biçimi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır. Dersler adlı ikinci bölümde görsel materyaller kullanılarak bağlama ailesi tanıtılmış ve bağlamanın bölümleri ile kullanımına ilişkin bilgiler verilmiştir. Dersler bölümü 4/4 ölçüde sibemol² ve fa diyez³ seslerini de içine alan üç-beş ses içerisinde parmak alıştırmaları yer almıştır. Alıştırmalara ait notalarda mızrap vuruşları ve parmak numaraları yer almaktadır. Ezgi Dağarı adlı bölümde ise değişik türküler yalnız ezgi notası verilerek istenen pozisyon çalımlarının uygulanması istenmiştir. Bu kitapta sol el başparmağı 5 numara ile gösterilmiştir.

Kitapta birinci bölümünde yer alan “Metot Bilgileri”, üç sayfaya sığdırılmış; ikinci bölümde yer alan “Dersler” başlığı altında yer alan alt başlıkta 8 ile 35 arasında değişen alıştırmalarla ele alınmış; üçüncü bölümde yer alan “Ezgi Dağarı”nda ise 40 tane türkünün notasına yer verilmiştir.

Atalay, M. -A. Alim, Y. K (2004). Pozisyonlarla Uzun Sap Bağlama Metodu-1. İstanbul : Aktüel Basım Yayın.

Nevzat Altuğ, “Uygulamalı Temel Bağlama Eğitimi, Dağar I”

Kitap 22 bölüm ve 192 sayfadan oluşmaktadır. Bağlama öğrenecek kişiye önerileri içeren birinci bölümden sonra ikinci bölümde, bağlamanın tarihçesi ve yapısal özellikleri ile akordu, düzeni ve perde adları yer almaktadır. Üçüncü bölümde bağlama öğreniminde temel davranışlara ve çalınış biçimlerine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise “Bu Metodu Nasıl Kullanacaksınız” başlığı altında, parmak numaraları, tezene vuruşu ile ilgili açıklamalar, nota düzümlerinin seslendirilmesi gibi bilgiler yer almıştır. Bu kitapta sol el başparmağı + ile gösterilmiştir.

Beşinci bölümden itibaren türkülerle bezeli bir yapı görülmektedir. Son bölüme kadar çeşitli makam ve dizi çalışmaları yanında, 83 tane türkünün yer aldığı görülmektedir. Bazı türkülerde yer yer bağlamanın çalınışına ilişkin ikinci bir paralel dizek de hazırlanmıştır. Türkülerin öğretimi beşinci ve yirmi ikinci bölüm arasında yer almıştır.

Altuğ, N (1997). Uygulamalı Temel Bağlama Eğitimi. V. Baskı. İzmir: Anadolu Matbaası.

Nevzat Altuğ, “Teknik Bağlama Eğitimi, Dağar II”

Kitap, 175 sayfa ve 21 bölüm olarak hazırlanmıştır. “Bu Metodu Nasıl Kullanacaksınız” başlığıyla yer alan birinci bölümü, “Dersler” adıyla hazırlanmış ve türkülerin öğretimine yer verilmiş olan ikinci bölüm görülmektedir. 21 Bölüm olarak adlandırılan bu kitapta, türkülerde yer alan makamlara ilişkin değiştirici almış seslerin kullanımı, değişik usullerin öğretimi ve bunların bağlamada çalınışını da öğreten çalışmalar ve 106 tane türkü bulunmaktadır. Bu kitapta sol el başparmağı + ile gösterilmiştir.

Kitapta yer alan türkülerin notalarının altında parmak numaraları yer almaktadır. Bazı türkülerin öğretiminden önce usul ve makamların icrasının bağlama ile kolay çalınmasını sağlamak amacı ile, “ön çalışmalar” adı altında çalışma parçaları hazırlanarak öğretim desteklenmiştir.

Altuğ, N (1997). Teknik Bağlama Eğitimi Usuller. II. Baskı. İzmir: Anadolu Matbaası.

Nevzat Altuğ, “Teknik Bağlama Eğitimi Düzenler, Dağar III”

Kitap 178 sayfa ve 22 bölüm olarak hazırlanmıştır. “Bu Metodu Nasıl Kullanacaksınız” başlığıyla yer alan birinci bölümü takip eden bölümlerde çeşitli düzenler, usuller, ve bunların arasında 120 tane türkü çeşitli makamlar, ve usullerin arasında öğretilmektedir.

Kitapta yazarın diğer kitaplarında olduğu gibi, sol el başparmağı + ile gösterilmiştir. Türküleri doğru olarak icra edebilmek amacıyla hazırlanmış “Ön Çalışmalar” yer almaktadır.

Altuğ, N (1997). Teknik Bağlama Eğitimi Düzenler. İzmir: Anadolu Matbaası.

Nedim Çiçek, “En Yeni Tekniklerle Bağlama Metodu”

İncelenen kitap, bozuk düzen bağlama öğretimi amacı ile hazırlanmış olup, toplam 86 sayfadan (her sayfasının yalnız ön yüzüne yazılmış olarak) oluşmaktadır. Türk Halk Müziği, Türk Halk Müziğinde Ayaklar (makamlar), Genel Müzik Terimleri, Türk Halk Müziğinde Usuller ve Türk Halk Müziği Solfeji, Bağlamanın Tarihçesi bölümlerinden oluşmaktadır. Dört sesli 11 tane temrin (çalışma) yer almaktadır. Ayrıca, 11 ileri düzeyde makamlara hazırlık amaçlı temrinlerle karışık olarak hazırlanan türkü dağarcığı ise toplam 22 tanedir.

Çiçek, N. (1998). En Yeni Tekniklerle Bağlama Metodu. İstanbul: (?).

Sabri Yener, “Bağlama Öğretim Metodu I”

Kitap 102 sayfa ve dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, bağlamanın tanıtılması, bağlamanın bakımı ve korunması, temel bilgiler, duruşlar ve tutuşlar yer almaktadır. İkinci bölümde ise nota ve süre kavramı ile sekizlik tezene vuruşları anlatılmıştır. Üçüncü bölümde, dörtlük ve sekizlik tezene vuruşlarıyla ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Dördüncü ve son bölümde ise, onaltılık (çeyrek vuruşluk) notalar ve tezene vuruşları yer almaktadır.

Kitapta 88 tane alıştırmaya yer almaktadır. Bu alıştırmaların 27 tanesi kitapta yer alan, 4-5 sestten oluşan, 11 tane tekerleme ve benzeri zorluk seviyesindeki küçük çalışma şarkılarından, notaya başlangıç çalışması olarak hazırlanmıştır. Diğer 61 alıştırmaya ise, 41 türkünün ve bazı makamların dizileri ile çeşitli usullerin vuruşlarının öğretilmesi amacıyla, bu türkülerin zor bölümlerinden alınarak hazırlanmış alıştırmalardır.

Kitapta yer alan türküler ve küçük tekerleme şarkıları vuruşlara göre zorluk derecesine ve vuruşlara göre yer almaktadırlar. Tüm türkülerin notaları, bağlamanın çalınışına ilişkin ikinci bir paralel dizik ile beraber hazırlanmıştır. Parmak numaraları notaların altında yer almaktadır.

Yener, Sabri (2003). Bağlama Öğretim Metodu I, 5. Baskı. Kayseri: Cem Web-Ofset.

Sabri Yener, “Bağlama Öğretim Metodu II”

Kitap yazarın birinci kitabının devamı olarak 93. Sayfadan başlayarak 219. Sayfada son bulmaktadır. Kitabın 184-189. sayfalarında “7. Bölüm” başlığı altında, usullerin sınıflandırılması yapılarak, “Türk Halk Müziğinde Usuller” ayrıntılı olarak yer almışlardır. Kitapta öğretilmesi amaçlanan 87 türkü yine usullere ve usullerin zorluk derecelerine göre yer almaktadır. Dokuz tane türkü, kitabın 201-219. sayfaları arasında bulunan “Repertuar” bölümünde yer almaktadır. Türkülerin notaları, bağlamanın çalınışına ilişkin ikinci bir paralel dizik ile beraber hazırlanmıştır. Bu kitapta, öğretilmek istenen türkülerin notalarının altında parmak numaraları bulunmamaktadır.

Kitapta 38 Alıştırmanın bulunduğu, alıştırmalar yine birinci kitabın devamı olarak numaralandırılmıştır. Bu alıştırmalar, 86-124 arası 38 tane yeni alıştırmaya

olarak hazırlanmıştır. Bu alıştırma yazarın birinci kitabında olduğu gibi usul ve makamların öğretilmesine yönelik alıştırmalardır. Bunların dışında bazı türkülerin öğretilmesine kolaylık sağlayacak bazı türkü bölümlerinden de hazırlanmışlardır.

Yener, Sabri (2003). Bağlama Öğretim Metodu II, 4. Baskı. Kayseri: Cem Web-Ofset.

Sadi Yaver Ataman, “Türk Halk Musikisi ve Bağlama Metodu”

Kitap Türk Halk Müziği ve bağlama öğretilmesine yer verilen kitap 42 sayfadan oluşmaktadır. Toplam 26 türküye yer verilmiş olup, metotta parmak numaralarına yer verilmemiş, bazı türkülerde yer yer tezene vuruşlarına dair kısa bilgiler verilmiştir. Basım yeri ve tarihi belirtilmemiştir.

Ataman, S.Y. (?). Türk Halk Musikisi ve Bağlama Metodu. İstanbul : Akın Erkul-Ataman Elektroteknik Yayınevi

Savaş Ekici, “Bağlama Eğitimi Yöntem ve Teknikleri”

Kitap toplam 296 sayfadan ve bir CD. den oluşmakta, çalışılması istenen alıştırma, 80 türkü, sözsüz olarak örneklenmiştir. Bazı türkü örneklerinin iki bağlama için düzenlendikleri görülmektedir. Örneklerde, başparmak numara ile değil, + işareti ile gösterilmiştir. “Natürel Sesler ve 1/4-1/8 Notaların Tezene Vuruşları” başlıklı bölümde, bozuk düzende, alt telde ana sesleri boş tel La’ dan itibaren, tek tek örneklerle la-si, la-si-do, la-si-do-re şeklinde ele alınarak, La telinin son re perdesine kadar çeşitli tartım ve vuruşlarda örneklenmiştir. Bu çalışmada her perde üzerinde değişik tartımlar ele alınarak bir sonraki perdeye kadar çalışma hazırlanmıştır. Dörtlük ve iki sekizlik tartımlarda seyir çalışmalarına yer verilmiştir.

“Tartım Kalıpları” başlıklı alıştırma, ise alt telde ana seslerde (boş alt tel la, son perde re arasında 1.5 oktavda) değişik tartımlarda bir ölçülük figüratif alıştırma yer almaktadır.

“Halk Ezgileri ve Arızalı Sesler” başlıklı bölümde değişik makamlarda alt telde değişik tartımlarda çeşitli alıştırma bulunmaktadır. “Kondisyon Çalışmaları” bölümünde de değişik figürlerde seyir ve alıştırma, yanında, çeşitli makamlardan oluşan ezgilere yer verilmiştir. “Usuller” başlıklı bölümde ise 3/8’lik ölçüden başlayarak değişik ölçülerde alıştırma örnekleri görülmüştür. “Kondisyon Çalışmaları” bölümünde ise alt telde (yer yer diğer telleri de kullanmak üzere), değişik makamlar da ele alınarak hazırlanmış alıştırma görülmektedir.

Ekici, S. (2006). Bağlama Eğitimi Yöntem ve Teknikleri. Ankara: Yurtrenkleri Yayınevi.

Şinasi Özel, “Bağlama Metodu”

Bu metot 64 sayfadan oluşmakta ve 44 türkü yer almaktadır. La teli üzerinde, dörtlük ve sekizlik notalarda, parmak kullanımı ve tezene vuruşlarına ait 16 alıştırma yer almaktadır. Türk Halk Müziğinde usullerin yer aldığı bölüm, çeşitli türkülerle örneklenmiştir. Bu metotta dizi kapsamında alıştırmalar görülmemektedir.

Özel, Ş. (?). Bağlama Metodu. Ankara Dağarcık Yayınları.

Temel Hakkı Karahasan, “Boram Boram Anadolu Bağlama Metodu Karadüzen”

Kitap toplam 382 sayfa olarak hazırlanmıştır. Temel müzik bilgileri, Türk Müziği Sistemi, bağlama ailesi ve türleri, Türk Müziği Usulleri ve bu usullere göre ilerleyen bir türkü dağarından oluşmaktadır. Türk Müziği Makamları ve Türk Halk Müziğinde anılan isimleri ile usullerin dağa içerisinde açıklamaları görülmüştür.

Kitapta 266 türkü 73-382 sayfaları arasında ve usullere göre dizili olarak yer almaktadır. Kitapta bulunan türkülerde parmak numaraları ve mızrap vuruşları belirtilmemiştir.

Karahasan, T. Hakkı (2003). Boram Boram Anadolu Bağlama Metodu Karadüzen. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Temel Hakkı Karahasan, “Kendi Kendime Öğreniyorum Kara Düzen Bağlama Metodu”

Kitap, 111 sayfada, 9 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bağlama üzerindeki notaların dizek üzerinde yazılışlarına ve bağlamada kullanılan ana düzenler ele alınmıştır. İkinci bölümde temel müzik bilgilerine yer verilmektedir. Üçüncü bölümde dizi, seyir ve usul bilgisi verilmiştir. Bu bölümde “Başlangıç Alıştırmaları” başlıklı üç alıştırma yer almaktadır. Üçüncü bölümden son bölüm olan 9. bölüme kadar öğretilmek istenen türkülerin notaları ayrıntılı mızrap vuruşları ve parmak numaraları ile işlenerek çalışılması önerilmiştir. Bu kitapta tüm öğretilecek türkü notalarının altında, nota adları da yer almaktadır.

Kitapta üç tane alıştırmaya yer verilmiş, ancak alıştırmalarda sadece sib2 notasının da yer aldığı 2/4’lük ölçüde, en fazla altı ses aralığında alıştırmalar

yapıldığı görülmüştür. Yönlendirme açısından her bir alıştırmanın altında görseller ve yazılı yönergeler olması sağlanmıştır.

Karahasan, T.Hakkı (2010). Kendi Kendime Öğreniyorum Kara Düzen Bağlama Metodu. İstanbul: Can Matbaacılık.

Zeynel Sönmez, “Bozuk Düzeni Metodu-I”

Kitap toplam olarak 256 sayfa ve 151 türkü örneğinden oluşturulmuş olup, birinci bölümünde temel müzik bilgileri, bozuk düzenine başlangıç ve müzik yazısındaki kısaltmalar ve bağlı çalış alt bölümleri yer almaktadır. İkinci bölüm ise la sesiyle biten hüseyni, bozlak, garip, derbeder ve buselik dizilerinden örneklerle işlenmiştir. Üçüncü bölümde ise sol sesiyle biten rast, mahur, nihavent, nikriz ve hicazkar dizilerinden örneklere yer verilmiştir.

Kitabın bozuk düzenine başlangıç bölümünde, toplam 12 alıştırma yer almaktadır. Bu alışırtmalar, üç telde (alt tel A, orta tel B ve üst tel C) ve ilk dört ana ses ve ara sesleri üzerinde 2/4, 3/4 ve 4/4 ölçülerde kromatik olarak değişik tartımlardan oluşmaktadır. Bunların dışında, dizi formu dışında, parmak egzersizleri (s.73) bulunmaktadır. Ayrıca, Kerem (Hüseyni) dizisinde, dört alıştırma (iki sekizlik ve dört onaltılık tartımlarında) vardır. Bozlak (kürdi), garip (hicaz), derbederi (saba) ve hicazkar dizide değişik tellerde değişik tartımlarda alışırtmalar yer almaktadır.

Sönmez, Z. (2009). Bozuk Düzeni Metodu-I. Ankara: Zeynel Sönmez Müzik Merkezi.

İncelenen eserler değerlendirildiğinde, aşağıda belirtilen bulgulara ulaşılmıştır.

1. “Temel Bağlama Metodu”, “Uygulamalı Temel Bağlama Eğitimi, Dağar I”, “Türk Halk Musikisi ve Bağlama Metodu”, “Bağlama Metodu”, “Buram Buram Anadolu Bağlama Metodu Kara Düzen” adlı kitaplarda Türk halk müziği dağarcığı oluşturmak ön planda tutulmuş, bağlama öğretimine ilişkin teknik bilgi ya da alışırtmaya yer verilmediği görülmüştür.

2. “Okullarda Bağlama Çalma Metodu”, “Pozisyonlarla Uzun Sap Bağlama Metodu I”, “Kendi Kendime Öğreniyorum Kara Düzen Bağlama Metodu” kitaplarında bağlama öğretimine ve ilişkin dört-altı ses aralığında çeşitli alışırtmalara yer verildiği görülmüştür.

3. “Bağlamada Düzen ve Pozisyon”, “Teknik Bağlama Eğitimi, Dağar II”, “Teknik Bağlama Eğitimi Düzenler, Dağar III” adlı kitaplarda, bağlama çalımı üzerine pozisyon, usul ve düzenler üzerinde durulmuş, alışıla gelen bağlama çalım teknikleri dışından herhangi bir yeni öğretim anlayışının ele alınmadığı görülmüştür.

4. “En Yeni Tekniklerle Bağlama Metodu”, “Uzun ve Kısa Sap Bağlama Eğitimi”, “Bağlama Öğrenim ve Eğitim Metodu”, “Bağlama Öğretim Metodu I”, “Bağlama Öğretim Metodu II”, “Bağlama Eğitimi Yöntem ve Teknikleri” ve “Bozuk Düzeni Metodu-I” adlı kitaplarda, usul ve makamlara hazırlık olarak ileri düzeyde çalışmalara ve alıştırmalara yer verilmiştir.

5. “Bağlama Eğitimi Yöntem ve Teknikleri” adlı kitaplarda değişik tartımlarda ve makamsal dizilerde değişik ve figüratif alıştırmalara rastlanmıştır.

6. “Bağlama Öğretiminde Yeni Bir Yöntem” adlı kitapta, yalnız parmak alıştırmaları bulunmakta ve kromatik bir yürüyüşle tüm sesleri (kromatik olarak) permutasyon tekniği ile varyasyonlar halinde ve bağlama tablaturunu da içeren bir çalışma hazırlanmıştır. İleri düzeyde makamsal parmak alıştırma tekniği olarak kullanılabilceği görülmüştür.

Sonuç olarak, incelenen kitaplarda, araştırma konusunun kapsamı içerisinde yer alabilecek, bozuk düzende başlangıç düzeyine yönelik, belirlenmiş ritim kalıplarından ve ana seslerden oluşan bir dizi üzerinde hazırlanmış sistematik bir model önerisine rastlanmamıştır.

3.2. Uzman Görüşleri

Bu bölümde çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla, alan yetkinliğine sahip sekiz uzmanın görüşlerine başvurulmuştur. Aşağıda alfabetik sırayla adı geçen uzmanlara sorular yöneltmiş ve bölüm sonunda araştırmacı tarafından bu görüşler, yapılan çalışma bağlamında yorumlanmıştır.

Uzmanlara yöneltilen sorular:

1. Görüşlerinize sunulan, “Bozuk Düzen Bağlama Öğretimi Amaçlı, Dizi-Seyir Alıştırmaları” dışında, bilinen değişik alıştırmalar var mıdır? Varsa nelerdir?
2. Görüşlerinize sunulan, “Bozuk Düzen Bağlama Öğretimi Amaçlı, Dizi-Seyir Alıştırmaları”nın yeterliğine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
3. Görüşlerinize sunulan, “Bozuk Düzen Bağlama Öğretimi Amaçlı, Dizi-Seyir Alıştırmaları” ile ilgili önerileriniz var mıdır? Varsa nelerdir?

Ahmet Kızılok: Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğü, Halk Eğitim Merkezi Bağlama Öğretmeni.

Görüşme Tarihi ve Yeri: 02.12.2011, Halk Eğitim Merkezi, Eskişehir.

Verilen Yanıtlar:

1. Bilmiyorum, Etüt yöntemi kullanmıyorum. Türkü öğretimine dayalı bir metot kullanıyorum.
2. Başlangıç düzeyinde yeterli bir çalışma olduğunu düşünüyorum. Metotlaştırma çalışmalarının makamlarımızın, ayaklarımızın türkülerimizin çalınış özellikleriyle de birleştirilmesi yararlı olacaktır diye düşünüyorum.
3. Yapılan ya da uygulanan etüt çalışmalarında parmak pozisyonlarının uygulamada farklılıklar yaratacağını düşünüyorum. Parmak numaraları ve pozisyonları değerlendirmeleri farklı olabilir.

Ali Kazım Akdağ: İstanbul Avni Akyol Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, Bağlama Dersi Öğretmeni ve Bağlama Sanatçısı.

Görüşme Tarihi ve Yeri: 26.10.2011, Kendi evinde, Ümraniye- İstanbul.

Verilen Yanıtlar:

1. Bağlama öğretiminde her üstat, her eğitimci kendince başka yöntemler kullanmaktadır. Uygulanan ortak bir yöntem ve metot yoktur. Herkes kendi tecrübeleri ve bilgileri doğrultusunda çeşitli yöntemler kullanmakta ve kendine göre bir yol izlemektedir. Her eğitimci kendi öğretim etütlerini kendisi kurgulamaktadır. Tabii çoğu zaman bu eğitim-öğretim süreci ilişkisi çalgıda etütler yoluyla değil, daha çok eserler yoluyla yapıla gelmiştir. Genel olarak, eserlerden yola çıkılarak eğitim verilmektedir. Eserleri hazırlayıcı etütler uygulanmıyor. Yaygın öğretim kurumlarında, özellikle özel müzik okullarında eser bazlı öğretim uygulanmaktadır. Zaten öğrencilerin talepleri de bu yönde olmaktadır. Eğitimi alanların profesyonel olmaları gerekmiyor. Eğitimi verenlerin profesyonelce davranmaları gerekiyor. Bu eğitim-öğretim süreci özellikle etütler üzerine kurulmalıdır. Etütler sayesinde dikey ilerlemeler sağlanmalı, zaten eser bazında yatay ilerleme bunlarla doğru orantılı olarak gelişip ilerleyecektir.
2. Elbette yapılacak pek çok çalışmalar var. Bağlama eğitiminde sağ ve sol el koordinasyonu ve bununla birlikte beden-zihin koordinasyonu biçiminde düşünüyorum. Bir çalgı çalmaya yalnız bedenle hazır olmak yetmiyor. Zihnen de hazır olmak gerekir. Bedenen hazır olmak için de bir takım

çalışmalar yapmak gerekir. Başlangıç olarak kondisyon çalışmaları yapılabilir. Yani, öğrencinin güç ve hız kazanmasına ilişkin çalışmalar olabilir. Bunlarla birlikte, klavyeyi tanımak ve rahat hareket edebilecek yeterliğe ulaşmak anlamında da çalışmalar yapılmalıdır. Üzerinde durulan çalışmalar kanaatimce böyle çalışmalardır. Yani bağlamayı tanıma, klavye üzerinde parmakların hareket kazanması anlamında bir çalışmadır. Tabii bu anlamda pozisyon geçkileri düşünülmüş. Bence bu çalışmalardan bir tanesi olmalı. Çalışmanın diğer ayakları ise, sağ el ve sol el performansı olmalı. Bunlar ayrı ayrı çalışılmalı ve daha sonra bu üç unsur birleştirilerek genel bir performans yaratılmalıdır. Mesleki eğitim kurumlarında ders veren insanlar olmamız sebebiyle bu şekilde çalışma gerekliliği ortaya çıkıyor. Bizim çalıştığımız çocuklar ilerde bunu meslek olarak yapacaklardır. Dolayısıyla çocukları daha profesyonel bir yaklaşımla müziğe-çalgı eğitimine başlatmak gerekiyor. Bizim uyguladığımız yöntem budur. Tabii tek amaç mesleki eğitim alan insanların eğitilmesi olmamalı. Müziği amatör olarak yapabilecek insanlarında aldığı eğitim tasarlanmalı ve doğru temellere oturtmak gerekmektedir. O anlamda yaygın eğitim verilen eğitimin bu temelde değerlendirilmesi adına faydalı bir çalışma olacağını düşünüyorum.

3. Bu etütlerin başlangıç düzeyi etütleri olduğunu unutmamak lazımdır. Sadece başlangıç düzeyinde bağlamaya çabuk adaptasyon, çalgı hakimiyetinin daha hızlı olması öğrencinin bir an önce bağlamada basit eserler çalabilecek duruma gelmesi amaçlanmıştır. Böyle değerlendirmek gerekmektedir. Bu çalışmayla ilgili önerim, çalışmanın genişletilmesi yönünde olacaktır. Yani bağlamada sadece pozisyonların pratik yolla öğretilmesi yetmiyor. Bu çalışmanın tüm usullere, tüm dizilere uygulanması gerekiyor. Amaç sadece başlangıç düzeyinde çalışmanın yapıldığı seviyeye kadar olan etütler ise tabii bu bir yaklaşım.

Cem Çelebi: İstanbul Cem Çelebi Müzik Merkezi, Bağlama Eğitmeni ve Bağlama Sanatçısı.

Görüşme Tarihi ve Yeri: 23.11.2011, Cem Çelebi Müzik Merkezi, İstanbul.

Verilen Yanıtlar:

1. Başlangıç düzeyi için bu şekilde hazırlanmış bir çalışmaya rastlamadım. Öğrenciyi hazırlarken öğrencinin keyif alacağı ve nota tartımlarını uygulamada parmak kullanımı pratiğini sağlayacak, incelikli bir çalışmaya

rastlamadım. Ancak, ileri düzey çalışmalarla ilgili, sazına hakim kişilere hitap edici çalışmalar bulmak mümkündür.

2. Bu etütler başlangıç için çok ideal ve çok keyifli. Öğrencinin zevkle çalışacağı ve kolay algılayabileceği bir yöntem. Bütün nota tartımları etütlerle sunulup çalışıldıktan sonra, fazlası ile yeterlidir. Onun ilerisi eser çalmak, icra etmektir.
3. Sizin etütleriniz temel alınarak, bu etütler sınırsız sayıda geliştirilebilir, incelediğim nota tartımlarının dışındaki tartımlardan da oluşan etütler olmalı. Sanıyorum bunu da etütleri hazırlayan yapacaktır.

İrfan Kurt: İstanbul Teknik Üniversitesi Devlet Konservatuarı Öğretim Görevlisi ve Bağlama Sanatçısı.

Görüşme Tarihi ve Yeri: 19.10.2011, İstanbul Teknik Üniversitesi Devlet Konservatuarı, İstanbul.

Verilen Yanıtlar:

1. Konservatuar düzeyi bağlama öğrencilerinde hazır bulunuşluk vardır. Öğrencilerin çoğu buraya bağlamayı kullanmasını bilen öğrenciler olarak gelmektedirler. Bu sebepten daha çok ileri düzeyde pozisyonlarla çalışmalar yürütüyoruz.
2. Başlangıç düzeyi düzeyi etütleri olarak bu yöntemi doğru buluyorum.
3. Sekizlik ve sekizlik onaltılık yürüyüşlerde parmak egzersizleri açısından yanlış parmak kullandıklarında sonradan toparlanamıyorlar. Bu yöntemin değişik tartımlarda da örneklenmesi yararlı olacaktır.

Mehmet Erenler: Haliç Üniversitesi Konservatuarı Öğretim Görevlisi ve Bağlama Sanatçısı.

Görüşme Tarihi ve Yeri: 01.11.2011, Haliç Üniversitesi Konservatuarı, İstanbul.

Verilen Yanıtlar:

1. Birçok metot hazırlayan çok değerli arkadaşlarımız oldu. Halk kendisine en uygun olan yöntemi tercih eder.

2. Bağlama öğrenmek isteyen gençlere, çocuklara, yetişkinlere ışık tutacağına eminim. Etütlerinizi formlu olarak görüyorum. Bu etütleri bağlama öğretimine sunmak takdire şayandır.
3. Çok mantıklı bir uygulama tekniği. Bağlamayı öğrenirken ilk yaklaşım çok önemlidir. İlk yaklaşımda parmak geliştirmek, sesleri tanımak, perdeleri sağlam basmak parmaklarımızı ve tezenemizi yerinde ve doğru kullanırsak bu etütlerin faydalı olacağı görüşümdedir.

Uğraş Önal Burç: Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Öğretim Görevlisi.

Görüşme Tarihi ve Yeri: 25.11.2011, Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, Afyon.

Verilen Yanıtlar:

1. Benim bildiğim, Yaşar Kemal Alim, Gazi Erden Erkaya, Savaş Ekici ve Servet Yaşar Hoca'nın (henüz yayınlanmamış) tezi var. Bunların dışında incelemeye fırsat bulmadım. Bu metotlar aynı olmayabilir.
2. Bence mutlaka faydalı bir çalışma. Yapılan her çalışma zaten faydalı olacaktır,
3. Nota aralıklarının bağlama üzerinde daha yavaş uygulanması daha iyi olur. Dördüncü parmak bence daha önce kullanılmalı.

Ümit Yılmaz: Haliç Üniversitesi Konservatuvarı Öğretim Görevlisi ve Bağlama Sanatçısı.

Görüşme Tarihi ve Yeri: 12.10.2011, Haliç Üniversitesi Konservatuvarı, İstanbul.

Verilen Yanıtlar:

1. Bağlama öğretilen kişiye veya gruba temel bilgileri verdikten sonra, kişinin yeteneği ve algılaması doğrultusunda etütleri vermek gerekir.
2. Yeni başlangıç olarak yeterli, zamanla öğrencinin yetenek ve çalışma durumuna göre geliştirilmesi gerekir.
3. Sunulan etütler, bağlamaya yeni başlayan öğrenciler için uygun ve algılanacak şekilde hazırlanmış. Öğrencinin ilerlemesine göre etütler geliştirilip hem baskı olsun ve hem de tezene vuruşları açısından hızlandırılabilir.

Yücel Paşmakçı: Haliç Üniversitesi Konservatuvarı Öğretim Görevlisi ve THM Sanatçısı.

Görüşme Tarihi ve Yeri: 30.10.2011, Haliç Üniversitesi Konservatuarı, İstanbul.

Verilen Yanıtlar:

1. Yıllar önce incelediğim etütler oldu. Tamamını gözümün önüne getirmem mümkün değildir. Ancak, bütün bu dörtlük kümeler, kalıplar içinde tezenelerin nasıl vurulacağına dair kalıplar oluşturulmuş. Bunların hepsine siz de zamanla yer vereceksinizdir.
2. Bu etütler başlangıç düzeyinde bağlama öğretimine destek sağlar, yeterlidir. Metotlaştırıldığında tüm vuruş çeşitlerinde sunulmalıdır.
3. Bu etütleri tatbik ettiğiniz öğrencinin daha çok bu işin başında olduğunu düşündüğümüze göre vuruş istikametlerini de gösterirseniz daha iyi olur. Saza yeni başlayan bir kişi tezenenin yönlerini tayin edemeyebilir. Parmak numaralarının yerleştirilmesi gayet yerli yerindedir.

3.3. Görüşmelerin Yorumlanması:

Uzmanlara yöneltilen “Görüşlerinize sunulan bozuk düzen bağlama öğretimi amaçlı, *Dizi-Seyir Alıştırmaları* dışında, bilinen değişik alıştırmalar var mıdır? varsa nelerdir?” sorusuna alınan yanıtlar şöyledir; 1 Numaralı uzman alıştırma yöntemini kullanmadığı için bilmediğini belirtirken, 2 numaralı uzman ise her eğitmen kendi öğretim etütlerini kendisinin kurguladığını belirtmiştir. 3 Numaralı uzman başlangıç düzeyine yönelik bu şekilde hazırlanmış alıştırmalara rastlamadığını söylemiştir. 4 numaralı uzman ise, konservatuar eğitimi verdiklerini belirterek öğrencilerinde hazır bulunuşluk olması sebebiyle daha çok ileri düzeyde çalışmalar yaptıklarını belirtmiştir. 5 ve 6 numaralı uzmanlar birçok metot hazırlayan arkadaşlarının olduğunu söyleyerek bu metotların aynı olmayacağını belirtmişlerdir.

Uzmanlara yöneltilen “Görüşlerinize sunulan, bozuk düzen bağlama öğretimi amaçlı, *Dizi-Seyir Alıştırmaları*’nın yeterliğine ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusuna alınan yanıtlar şöyledir; 1, 3, 7 ve 8 numaralı uzmanlar, başlangıç düzeyine yönelik olarak alıştırmaları yeterli bulduklarını söylerken, 2 ve 6 numaralı uzmanlar faydalı bulduklarını belirtmişlerdir. 4 Numaralı uzman ise başlangıç düzeyi alıştırmaları olarak doğru bir yöntem olduğunu söylemiştir.

Uzmanlara yöneltilen, “Görüşlerinize sunulan, bozuk düzen bağlama öğretimi amaçlı, *Dizi-Seyir Alıştırmaları* ile ilgili önerileriniz var mıdır? varsa nelerdir? sorusuna; 1 Numaralı uzman, parmak pozisyonlarının uygulamada farklılık

yaratacağını dūřündüđünü belirtmiştir. 2 Numaralı uzman ise çalışmanın genişletilmesini önermiştir. 3 numaralı uzman bu alıştırmaların sınırsız sayıda geliştirilebileceği, bu tartımların dışındaki tartımlarda da hazırlanabileceğini belirtmiştir. 4 Numaralı uzman, bu yöntemin değişik tartımlarda da uygulanmasını önermiştir. 5 Numaralı uzman, alıştırmaları çok mantıklı bir uygulama tekniği olarak değerlendirmiş ve parmakları geliştirmek, sesleri tanımak, perdeleri sağlam basmak, parmaklarımızı ve tezenemizi doğru ve yerinde kullanılması halinde bu alıştırmaların faydalı olacağı kanısında olduğunu söylemiştir. 6 Numaralı uzman, dördüncü parmağın daha önce kullanılmasını önermiştir. 7 Numaralı uzman, alıştırmaların bağlamaya yeni başlayan öğrenciler için uygun ve algılanacak şekilde hazırlanmış olduğunu belirterek, öğrencilerin durumuna göre geliştirilip, hem baskı hem de tezene vuruşları açısından hızlandırılabilmesini uygun bulmuştur. 8 Numaralı uzman, parmak numaralarının yerleştirilmesini yerli yerinde olduğu görüşünü paylaşmıştır.

Uzmanların görüşleri göz önünde bulundurulduğunda, önerilerinin yerinde ve yapıcı olduğu gözlenmektedir. Öneriler doğrultusunda alıştırmalar daha geliştirilmiş, daha çok ve çeşitli tartımlarda örnekler hazırlanmıştır. Geleceğe yönelik öneriler ise ancak ilerde ve metotlaşma aşamasında uygulanabilir bulunmuştur. Uzmanların ortak görüşlerinin başında dizi-seyir alıştırmalarının yeterliği gelmektedir. Uzmanların çoğunluğunun diğer ortak görüşü de çalışmanın faydalı olduğu yönündedir.

4. BOZUK DÜZENİ BAĞLAMA ÖĞRETİMİNDE BAŞLANGIÇ DÜZEYİNE YÖNELİK MODEL ÖNERİSİ

Bozuk düzeni bağlama öğretimi yaklaşımı genel geçerlik açısından bugünün bağlama öğretim gereksinimlerine uzak durmaktadır. Günümüzde usta-çırak ilişkisi diye nitelendirebileceğimiz öğretim biçimi yerini akademik ve konservatif eğitime bırakmaya başlamıştır. Nota öğretimi, dağarcık oluşturma, çalma teknikleri bir bütün içinde ele alınmaktadır.

Geleneksel olmayan ve daha sistematik öğrenme ve öğretme süreci içeren bir modele gereksinim duyulmuştur. Bu nedenle araştırmacı tarafından bozuk düzeni bağlama öğretiminde, özellikle başlangıç düzeyi için dizi-seyir alıştırmaları oluşturulmuştur.

Bu çalışmada amaç, başlangıç düzeyinde bozuk düzeni bağlama öğrenmek isteyen, bağlama çalma tecrübesi olmayan ve yaygın eğitim içerisinde değerlendirilecek bir model önerisidir. Bu model önerisindeki hedef kitle, yaygın öğretim kapsamında, ilk kez bağlama öğrenmeyi amaçlayan kazanımlar elde etmek isteyen değişik yaş ve meslek gruplarındaki kişilerdir.

Dizi-seyir alıştırmalarına başlamadan önce bağlama çalmak için gerekli ön bilgilendirmeler ve hazırlık çalışmaları gerekmektedir. Öğrencinin bu hazırlık aşamalarında kendisini bağlama çalmaya alıştırmak ve gerekli bilgi ve teknik hazırlığını edinmesi öğretime büyük bir hız kazandıracaktır.

4.1 Bozuk Düzeni Bağlama Öğretimine Ön Hazırlık

Bağlama öğretimine başlamadan önce hazırlık çalışmaları yapılmalıdır. Öğrenciye, önce basit düzeyde nota okuma ve çözümleme çalıştırılmalıdır. Bu nota çözümlerinde, basitten zora ilkesiyle en kolay öğrenilecek bir vuruşluk nota ile başlayarak adım adım önce bir vuruşun ikiye bölünmesi, sonra dörde bölünmesi ve daha sonra diğer basit bölünmeler öğretilerek, nota okuma çalışmaları yaptırılmalıdır. Her nota değerlerinde susulacak değerleri de nota ile beraber öğretilmelidir. Öğrenciye bağlama öğreniminde başlangıç düzeyinde karşılaşılabileceği basit tartımlı notaları çözümlenebilmek amacıyla, nota değerleri ve basit nota bölünmeleri

öğretilerek dörtlük, sekizlik ve onaltılık değerlerde notaları bona olarak okuma çalışmaları yaptırılmalıdır. Basit ölçülerle ilgili bilgileri aktararak öğrencinin notada ölçüleme konusunda ön bilgisi genişletilmelidir. Bu hazırlık çalışmalarında öğrenciye, bağlama ailesi çalgıları konusunda da bilgi aktarımının öğretime katkısı olacağı göz önünde bulundurularak bilgilendirilmesi, öğreneceği çalgıyı daha iyi tanıması ve benimsemesini sağlayacaktır.

Notaların tanınması, nota değerlerinin vuruşlarla değerlendirilmesi, ölçülerin anlaşılabilmesi ve çözümlene çalışmalarının yanında, bağlamaya dair bilgilerin aktarımından yavaş yavaş öğrenilecek çalgının ve ses düzenlerinin tanıtılması ile bozuk düzeni bağlamada tellerin isimleri ile bağlama klavyesi üzerinde notaların dizilimi öğretilmelidir.

4.2. Bağlama Tutuş Pozisyonu ve Sağ El Sol El Pozisyonu

Bu bölümde bağlama tutuş pozisyonu, sağ el ve sol elin bağlama sapı üzerinde tutuş biçimleri açıklanmış ve fotoğraflarla desteklenmiştir. Doğru tutuşların yanı sıra yanlış tutuşlar da gösterilerek hedef kitleye uyarıda bulunarak rehberlik amaçlanmıştır.

4.2.1 Bağlamanın Tutuşu

Her çalgıda olduğu gibi bağlama da doğru bir oturuş ve tutuş ile çalınmalıdır. Ancak o zaman istenilen performans alınabilecektir. Doğru bir tutuş ile çalan kişi çalgısı ile bütünleşecektir. Bağlamayı çalan kişi bağlamasına hakim olabilecek biçimde tutmalıdır. Uygun yükseklikte bir sandalyeye dik ve ayaklar yere tam basabilecek şekilde oturulmalıdır. Öğrencinin, yüksek veya alçak bir sandalyede oturması çalgıda hakimiyeti zorlaştıracaktır. Bağlama tutuşundaki hataların başında bacak bacak üstüne atarak oturmak gelmektedir. Gitar çalma pozisyonundaki oturuş biçimi de hatalıdır. Hatalı oturuş pozisyonları Şekil: 4.1. ve 4.2'de görülmektedir. Bağlama çalmak üzere oturulacak sandalyenin yanlarında kol dayanağı olmamalıdır. Aksi halde kollar rahat kullanılamaz. Bağlama, Şekil: 4.3. ve 4.4.'de görüldüğü gibi, sağ bacak ile vücudun birleştiği bölgeye yerleştirilmeli, sağ kol ile bağlamaya aşağıya doğru yeterli bir güç uygulayarak sol elin yardımı olmaksızın dengede tutulabilmelidir. Bağlama tutuşunda bağlamanın sapı biraz yukarıya kaldırılarak (göğüs hizasına yakın) hafif bir çapraz tutuş elde edilmelidir. Böylece sol elimiz, çalgımıza biraz daha yakın olacaktır. Doğru bir oturuş pozisyonunu Şekil: 4.5. ve 4.6.'da görmekteyiz.



Şekil: 4. 1. Hatalı Oturuş Biçimi (Bacak Bacak Üstüne Atarak)



Şekil: 4. 2. Hatalı Oturuş Biçimi (Bağlama Bacakların Arasında)



Şekil: 4.3. Bağlamanın Tutuş Pozisyonu (Yandan Görünüş)



Şekil: 4. 4. Bağlamanın Doğru Oturuş ve Tutuş Pozisyonu
(Yandan Görünüşün Yakın Planı)



Şekil: 4. 5. Bağlamanın Doğru Oturuş ve Tutuş Pozisyonu (Önden Görünüş)



Şekil: 4. 6. Doğru Oturuş Pozisyonu (Yandan Görünüş)

4.2.2. Sol Elin Pozisyonu

Sol el, bağlama klavyesinde teller üzerinde perdelere baskı yapılarak kullanılacağından pozisyon açısından büyük önem taşır. Bağlamanın sapı, el ayası açık olacak biçimde başparmakla işaret parmağı arasına alınarak sıkmadan rahat bir şekilde tutulmalıdır. Şekil: 4. 7 ve 8’de sol elin hatalı tutuş pozisyonları gösterilmiştir.



Şekil: 4. 7. Hatalı Sol El Pozisyonu 1.



Şekil: 4. 8. Hatalı Sol El Pozisyonu 2.

Hatalı başlayacak bir öğretim, öğrenmeyi negatif olarak etkileyeceğinden doğru bir tutuş gerçekleştirilmelidir. Bağlama sapının enine kesiti u biçimindedir. Bu nedenle başparmak ile işaret parmağın sapın klavye bölümüne parmak uçlarıyla doğru bir baskı uygulayabilmesi için el ayasının yuvarlak biçimde açık olması gerekir. Parmakların ucu, tırnağın değmeyeceği açıda dik olarak tellere baskı yapmalıdır. Şekil: 4.9.'da sol elin doğru pozisyonu görülmektedir.



Şekil: 4.9. Sol El Doğru Tutuş Pozisyonu

4.2.3. Sağ Elin Pozisyonu ve Tezene

“Tezene, bağlama çalmaya yarar. Batı kökenli sazlarda bunun adı *pena*’dır. Mandolin penası, gitar penası gibi. Türk müziği sazlarında buna *mızrap* denir. Ud mızrabı, tanbur mızrabı gibi. Halk sazlarında *tezene* tabiri kullanılır. Tezene kiraz ağacının kabuğu, boynuz, kaz kanadı ve plastik gibi maddelerden yapılır. Tezene sözü, bağlama çalmaya yarayan araç isimlerinden başka, yöre tavırları için de kullanılır. Konya tezenesi, kayseri tezenesi gibi. İyi tezene kullanımı en az ezgiyi çalmak kadar önemlidir” (Kurt, 1989, s. 21).

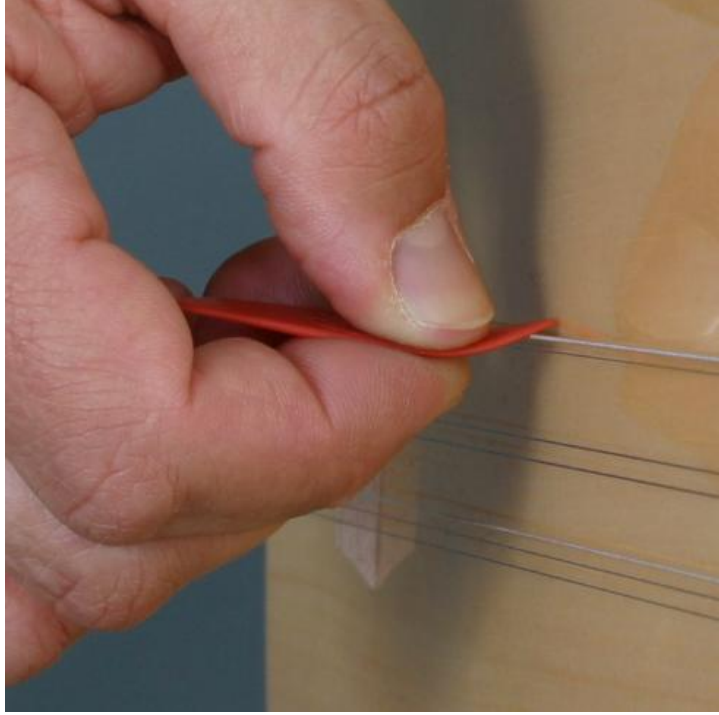
Bağlama çalımında sağ el, sol elin parmakları perdeler üzerinde baskı yaparken tele tezene ile vuruşlar yapmak üzere konumlandırılacaktır. Sağ elin önkolunun tam orta yerinden bağlamanın üst köşesine aşağıya doğru baskı yapılarak

çalgı sağ diz üzerinde sol elin yardımı olmaksızın dengede tutulmalıdır. Çalgı tutuşunda denge sağlandığında, sağ elin baş ve işaret parmağının arasına alınan tezene, alt tele dik bir açıyla ve sağ elin ayası ile diğer parmaklar açık olacak şekilde (Şekil: 4.10'da görüldüğü gibi) tellere vuruşlar yapılmalıdır.



Şekil: 4.10. Tezenenin Bağlamada Alt Tellere Vuruş Açısı

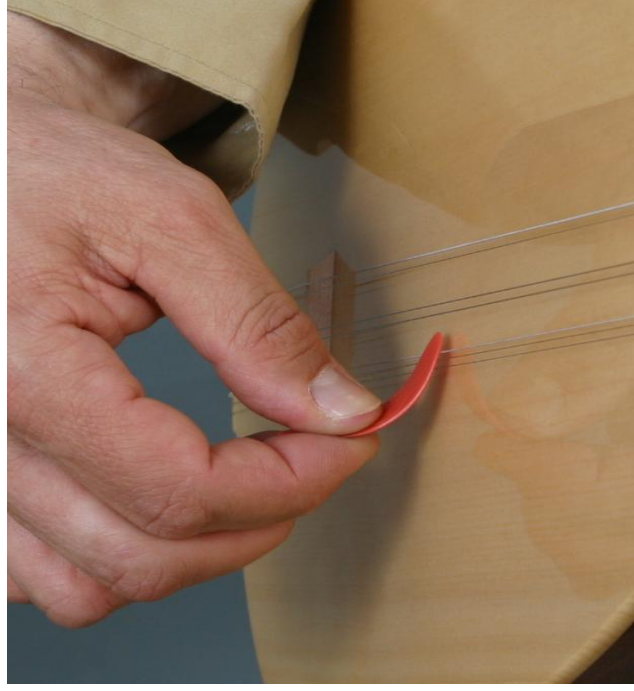
Tezene vuruşları teknenin tam orta yerinde yapılmalıdır. Tellere çok üstten, çok alttan, tezeneyi çok uzun veya çok kısa tutarak, alt eşiğin dibinden veya sap dibinden vuruşlar yapmak tezenenin hatalı tutulduğu veya vurulduğunu gösterir. Şekil: 4. 11-12-13-14 ve 15'de hatalı tezene tutuşu ve vuruşu görülmektedir. İleri düzey bağlama çalımında değişik anlatımlar yapmak ve değişik sesler elde etmek amacıyla bazı değişik tezene vuruşlarının yapılabilmesi, başlangıç düzeyinde aynı davranışlarında uygun olduğunu göstermez. Bu tür tezene kullanımı başlangıç düzeyinde hatalı bir temel kazanıma neden olacaktır. Bu nedenle, başlangıç düzeyinde öğrenciye verilen yönergelerle uymak doğru öğrenim açısından gereklidir.



Şekil: 4.11. Hatalı Tezene Tutuşu (Kısa ve Üst Tele Dik Açılı)



Şekil: 4.12. Hatalı Tezene Tutuşu (Tezenenin Yamuk Tutuluşu)



Şekil: 4.13. Hatalı Tezene Tutuşu (Tezenenin Uzun Tutuluşu)



Şekil: 4.14. Tezenenin Alt Eşik Önünde Hatalı Tutuluşu



Şekil: 4.15. Tezenenin Sap Dibinde Hatalı Tutuluşu

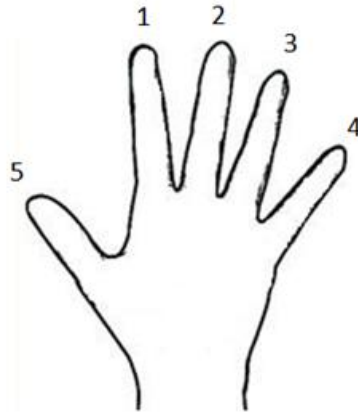
Tezene ile, tellere yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya doğru vuruşlar yapılarak ezgiler temiz ve güzel seslendirilebilir. Yukarıdan aşağıya yapılan vuruşlarda ve aşağıdan yukarıya doğru yapılan vuruşların tezene vuruş şiddeti eşit olmalıdır. Aynı basınçla vurulmalıdır. Tezenenin doğru kullanımı doğru ve güzel bir çalım tekniği kazandıracaktır. Tezene ile tellere vuruş yapmak için, sağ eli bilekten sallamak gereklidir. Tezene vuruşu yapılırken, sağ kol ve omuz hareket etmemelidir. Yalnız bileği sallayarak vuruşların gerçekleştirilmesi doğru olacaktır.

4.2.4. Bağlama Çalımında Pozisyon

Bağlamada pozisyon denilince akla ilk gelen bağlamayı tutuş olacaktır. Bağlamayı tutuş şekli, tutuş pozisyonu adı ile de adlandırılabilir gibi, sol elin sap üzerinde bulunan perdelerde konumlandırılması da pozisyon adı ile adlandırılır. Sağ elin teller üzerindeki hareketine de sağ el pozisyonu diye adlandırılabilir. Bağlamada pozisyon kavramı denilince, sol elin perdeler üzerindeki basış şekilleri aynı isimle adlandırılacaktır. Çalınacak eserlerin ezgisel seyirleri, sol elde parmakların daha rahat kullanılarak güzel tınılar elde etmek adına değişik perdeler üzerinde daha çok eksen teşkil ettirerek çalınması uygun olacaktır. Bu seyir sırasında daha çok durağan perdelerde yanaşık sesleri veya kısa atlamalı sesleri sol eli aynı perdeler üzerinde tutarken parmak hareketleriyle diğer perdeler de basarak ezgi üzerinde gezintiler yaparak seslendirmesine olanak kılacaktır. Bu çalış bize o eserdeki pozisyonu gösterecektir.

Alıştırmanın çalışmada, pozisyonlarla ilgili bilgiler, pozisyonların geçişlerinde belirtilecektir.

Bağlama öğretimine önerilen alıştırmalardaki notaların hangi parmaklarla çalınacağı, dizeğin alt tarafında belirtilmiştir. Alıştırmalarda, sol elin parmakları; Başparmak 5, işaret parmağı 1, orta parmak 2, yüzük parmağı 3 ve serçe parmak 4 numara olmak üzere konumlandırılmıştır. Boş teldeki vuruşlarda ise nota 0 parmak numarası ile gösterilmiştir. Aşağıda verilen şemada sol elin parmak numaraları görülmektedir.



Şekil: 4.16. Sol El Parmak Numaraları.

Alıştırmanın nota yazımında, tezene vuruşları da belirtilerek vuruş yönü ok işareti ile gösterilmiştir. Tezenenin vuruş yapmadan kullanılması istendiği durumlarda ise kesik çizgili ok işareti ile gösterilmiştir. Başparmak kullanımında, hangi notada üçüncü tellerin çalınacağını ise daire içerisindeki tel numaraları ile gösterilmiştir. Aşağıda, alıştırmalara ait örnek bir notada başparmak ile çalınacak notanın tel numarası daire içerisinde dizeğin üst tarafında görülmektedir.

Tezene Vuruşu ↓ ↑

Parmak 0 1 5 1 1 1 5 1

Numaraları

The image shows a musical staff with a treble clef. The staff contains eight notes. Above the staff, there are two circled numbers '3' above the third and seventh notes. To the left of the staff, there are two arrows: a solid arrow pointing down and a dashed arrow pointing up, both labeled 'Tezene Vuruşu'. Below the staff, the numbers '0', '1', '5', '1', '1', '1', '5', '1' are written under each note, representing the finger numbers. The word 'Numaraları' is written below the first number '0'.

Alıştırmalara örnek olarak verilen türkülerin notalarının yazımında iki dizekli akolotla bağlı nota yazımı kullanılmıştır. Üstteki dizeğe türkünün ezgisi, alttaki dizeğe de bağlamanın çalacağı partiyon yazılmıştır. Parmak numaraları alttaki

dizeğin altına yazılmıştır. Tezene vuruşlarının yönleri ile ilgili açıklama ise ikinci dizeğin birinci ölçüsünde ok işaretleriyle belirtilmiştir.

4.3. Bozuk Düzeninde Seyir Çalışmaları

Dizi-seyir alıştırmalarına başlamadan önce, öğrencilerin, doğru ve yerinde baskı uygulamasına hazırlık olarak bağlama klavyesi üzerindeki perdeler sırayla çalıştırılmalıdır. Aşağıdaki çalışmada “la, si ve do” perdelerinde ve daha sonra da “la, sibemol2 ve do” perdelerinde çalışmalar görülmektedir. Bu çalışmalarda tezene vuruş yönleri her notada gösterilmemiştir. Her yeni tartım öbeğinin tezene vuruşu gösterilmiştir. Bu çalışmalarda Türk Müziğinde “si” perdesi yerine çoğunlukla “sibemol2” perdesi kullanılması sebebiyle her çalışmada örneklenmiştir.

La-Si-Do Notalarında Seyir Çalışmaları

♩ : 60
Tezene Vuruşu ↓ ↑

Parmak Numaraları

0 1 2 1 0

0 1 2 1 0

0 1 2 1 0

0 1 2 1 0

“La, si ve do” perdelerinde seyir çalışmalarına örnek olarak dörtlük tartımda “♩” ve iki sekizlik tartımda “♩♩” hazırlanmış olan “Arabam Mazıdır” ezgisini görmekteyiz.

ARABAM MAZILIDIR

Ezgi

Bağlama
Pamak Numarası

Tezene Vuruşu

↓ ↑

A ra bam ma zı lı dır
Göm le ği min üs tün de

Üs tü gül ya zı lı dır.
Tı lı sım ya zı lı dır.

2 2 2 1 0 0 2 2 2 1 1 1

2 2 2 1 0 0 1 1 1 0 0 0

La-Si²-Do Notalarında Seyir Çalışmaları

Ezgi

Bağlama
Pamak Numarası

Tezene Vuruşu

↓ ↑

0 1 3 1 0

0 1 3 1 0

0 1 3 1 0

0 1 3 1 0

↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑

0 1 3 1 0

İlk çalışmaların başlangıcında, bozuk düzeni bağlamanın alt telindeki ilk üç “la, si (ve sibemol2), do ” perdelerinde ve basit tartımlarda örneklenirken, metronoma çok dikkat edilmese de çalışma ilerledikçe metronoma belirtilen sayıda dikkat edilmesi çalışma disiplini açısından gerekli görülmektedir.

Aşağıda, “re ve mi” perdelerinin eklenmesiyle perdeler üzerinde, sürdürülen seyir çalışması “si ve sibemol2” kullanımlı olmak üzere düzenlenmiş iki çalışmayla perde sayılarını genişleterek devam etmektedir. Bu çalışmalarla öğrenilen perde sayısı da beş sese ulaşmaktadır.

La-Si-Do-Re-Mi Notalarında Seyir Çalışmaları

♩ : 90
Tezene Vuruşu ↓ ↑

Parmak Numaraları

AĞRI SALLAMASI

♩ : 90

Ezgi

Tezene Vuruşu ↓ ↑

Bağlama

Parmak Numarası

Ek mek_ bul dum_ ka tk_ yok.	Ka tk_ bul dum_ ek mek yok.
O dun_ bul dum_ kib rit_ yok.	Kib rit_ bul dum_ o dun yok.
Pa ra_ bul dum_ cüz dan_ yok.	Cüz dan_ bul dum_ pa ra yok.
Bi at_ bul dum_ mey dan_ yok.	Mey dan_ bul dum_ bir at yok.s

HALAY

Bingöl

♩ :90

Ezgi

Bin göl dört dağ i çin da.
Dört ya nı bağ i çin de.
Kim so rar sa bin gö lü.
Sev di ğim var i çin de.

Bağlama

Tezene Vuruşu

Parmak Numarası

3 3 3 3 1 1 3 1 1 2 1 1

De ri ley de ri ley des ta ney.
De ri ley de ri ley des ta ney.
De ri ley de ri ley des ta ney.
De ri ley de ri ley des ta ney.

3 3 3 3 3 3 1 1 3 1 1 2 1 1

SİS DAĞI

♩ :90

Ses

Sis da ğı nın ba şın da
Ey da ge mi ci ge mi ci

Bağlama

Tezene Vuruşu

Parmak Numarası

1 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3

Bo ra na bak bo ra na.
Ner den al dın rin ci.

Bü tün ar ka daş la rı
U şak la rın i çin de

1 1 1 3 3 3 3 1 1 1 3 3

is ti yo ru ho na.
bi zim u z bi ro rin ci.

1 1 1 3 1 1 2 1 1 1 1 1 1

La-Si² -Do-Re-Mi Notalarında Seyir Çalışmaları

♩ : 90
Tezene Vuruşu ↓ ↑

Parmak Numaraları

0 1 3 1 3 1 3 1

0 1 3 1 3 1 3 1

0 1 3 1 3 1 3 1 0

0 1 3 1 3 1 3 1 3 1 0

DAĞI DUMAN OLANIN

Sivas

♩ : 90

Ezgi

Da ğı du man o la nın he le yar yar yar,
Gö zü ne uy ku gir mez he le yar yar yar,

Tezene Vuruşu ↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑

Bağlama

Parmak Numarası 1 1 1 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 1 1 1 1 1 1 3 3 3

Ha li ya man o la nın naz li yar yar yar yar.
Ya ri gü zel o la nın naz li yar yar yar yar.

3 3 3 1 1 1 1 1 1 3 3 3 3 3 3 1 1 1 0 0 0 0 0 0

La-Si-Do-Re-Mi-Fa Notalarında Seyir Çalışmaları

♩ : 90
Tezene Vuruşu ↓ ↑

Parmak Numaraları

0 1 1 3 1 2 1 3 1 1

0 1 1 3 1 2 1 3 1 1

0 1 1 3 1 2 2 1 3 1 1 1 1 1 0

0 1 1 3 1 2 1 3 1 1 0

La-Si²-Do-Re-Mi-Fa Notalarında Seyir Çalışmaları

♩ : 90
Tezene Vuruşu ↓ ↑

Parmak Numaraları

La-Si-Do-Re-Mi-Fa-Sol-La Notalarında Seyir Çalışmaları

♩ : 90
Tezene Vuruşu ↓ ↑

Parmak Numaraları

BİLMEM ŞU FELEĞİN BENDE NESİ VAR

♩ :100

Ezgi

Bil mem şu fe le ğin ben de ne si var.
Her git ti ğim yer de yar is ter ben den.

Tezene Vuruşu

Bağlama
Parmak Numarası

1 1 1 3 3 3 1 1 1 3 3 3 1 1 1 3 3 3 1 1 1 2 2 2

San ki be nim mor süm bül lü ba ğım var.

3 3 3 1 1 1 1 1 1 3 3 3 1 1 1 3 3 3 1 1 1 2 2 2

Zem he ri a yın da ca nım nar is ter ben den.

1 1 1 3 3 3 1 1 1 3 3 3 1 1 1 3 3 3 1 1 1 2 2 2

La-Sib² -Do-Re-Mi-Fa-Sol-La Notalarında Seyir Çalışmaları

♩ : 90

Tezene Vuruşu ↓ ↑

Parmak Numaraları

0 1 1 3 1 2 1 3 3 1 2 1 3 1 1

↓ ↑

0 1 1 3 1 2 1 3 1 2 1 3 1 1 0

↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑

0 1 1 3 1 2 1 3 3 1 2 1 3 1 1

↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑

0 1 1 3 1 2 1 3 3 1 2 1 3 1 1 0

ARZU EDERDİNİZ BİR YOL GÖRMEYE

Çorum Türküsü

♩: 120

Ezgi

Ar zu e der di niz bir yol gör me ye.
Ta rih ler bo yun ca bir mil le tiz biz.
Zerre kaç maz a rif le rin gö zün den.

Tezene Vuruşu

Bağlama

Parmak Numarası 3 3 1 5 1 1 1 1 1 1 3 3 3 3 1 5 1 1 1 3 3 1 1 1

Bu gün bi ze hoş gel di niz e ren ler.
İ lim ce dün ya ya ver mi şiz bir hız.
Zer re kaç maz a rif le rin gö zün den.

3 3 3 3 5 1 1 1 1 1 1 3 3 3 3 1 5 1 1 1 3 3 1 1 1

Mu hab bet ba ğın da hey dost gül ler der me ye.
Bü yük bir ba ba nın hey dost to run la rı yız.
Ke mal A ta tır k'ün hey dost ay dın i zin den.

3 3 3 1 5 1 1 1 1 1 1 3 3 3 3 1 5 1 1 1 3 3 1 1 1

Bu gün bi ze hoş gel di niz e ren ler.

3 3 3 3 5 1 1 1 1 1 1 3 3 3 3 3 5 1 1 1 1 1 1 1 1

4.3.1. Sıralı Seslerle Dizi-Seyir Alıştırmaları

Önerilen Dizi-Seyir alıştırmaları, bozuk düzeni bağlamada, alt telde sıralı seslerle perdeler üzerinde yapılan seyir alıştırmalarıdır. Alt teldeki seslerle ve basit vuruşlarla gösterilen örneklerdeki amaç, bozuk düzeni bağlama öğreniminin ileri aşamalarında, çalınması istenen eserlerdeki olası sıralı seslere hazırlık niteliğindedir. Parmakların pozisyon geçişlerinde alışkanlık kazanarak sıra sesleri çalma becerisinin gelişeceği öngörülmüştür. Alıştırmalara örnek olarak hazırlanan ezgilerin metronom değerleri, bozuk düzeni bağlamaya yeni başlayan bir öğrencinin algısı yönünde, yavaştan hızlıya bir yol izlenerek ezgilerin öğretilmesi öğrenme açısından kolaylık sağlayacaktır.

Alıştırmaların “Arızalı Seslerle” tabiri ile anlatılmak istenen sesler, “Si” perdelerinin yerine “Sibemol 2” perdesinin kullanılmasıdır.

4.3.1.1. Sıralı Seslerle “♩” Tartımda Dizi-Seyir Alıştırmaları

Çıkıcı Dizide

♩ : 60
Tezene ↓ ↑
Vuruşu ↓ ↑

Parmak Numaraları
0 1 3 1 1 2
1 3 1 2 4 4

İnici Dizide

4 2 1 3 1 2
1 1 3 1 0 0

4.3.1.2. Sıralı Seslerle “♩♩” Tartımda Dizi-Seyir Alıştırması

Çıkıcı Dizide

♩ : 90
Tezene
Vuruşu ↓ ↑

Parmak Numaraları
0 1 3 1 1 2
1 3 1 2 4 4

İnici Dizide

4 2 1 3 1 2
1 1 3 1 0 0

4.3.1.3. Sıralı Seslerle “♩♩♩” Tartımda Dizi-Seyir Alıştırması

Çıkıcı Dizide

♩ : 90
Tezene
Vuruşu ↓ ↓ ↓ ↑

Parmak Numaraları
0 1 3 1 1 2
1 3 1 2 4 4

İnici Dizide

4 2 1 3 1 2
1 1 3 1 0 0

4.3.2. Yanaşık Seslerle Dizi-Seyir Alıştırmaları

Bu alıştırmalar, bozuk düzeni bağlamada, alt telde yanaşık seslerle perdeler üzerinde yapılan seyir alıştırmalarıdır. Yanaşık İki ses üzerinde, çıkıcı ve inici dizi seslerinin parmak değiştirme çalışmalarıdır. La teli üzerinde basit vuruşlarla gösterilen alıştırmalardaki amaç, bağlama öğreniminin ileri aşamalarında, çalınması istenen eserlerdeki olası yanaşık sesleri ezgi yönünde değişik parmaklarla seyir için hazırlık niteliğindedir. Parmakların pozisyon geçişlerinde alışkanlık kazanarak yanaşık sesleri çalma becerisini geliştireceği öngörülmüştür.

Aşağıda, basit vuruşlarda ve değişik tartım öbeklerinde örneklenen alıştırmalar, basitten karmaşığa ilkeli bir tartım serisi üzerinde tezene vuruşlarını da çalıştırmanın yanında nota okumayı hızlandıracak bir yapı ile kurgulanmıştır.

4.3.2.1. Yanaşık Seslerle “ ♪ ” Tartımda Dizi-Seyir Alıştırmaları

Çıkıcı Dizide

♩ : 60
Tezene ↓ ↑
Vuruşu ↓ ↑

Parmak Numaraları

İnici Dizide

Parmak Numaraları

4.3.2.2. Yanaşık Seslerle “♩♩” Tartımında Dizî-Seyir Alıştırması

Çıkıcı Dizide

♩ : 90

Tezene ↓ ↑
Vuruşu

Parmak Numaraları 0 1 1 3 1 3 1 3 1 2

1 3 1 3 1 3 1 3 1 3

İnici Dizide

3 1 3 1 3 1 3 1 3 1

2 1 3 1 3 1 3 1 1 0

4.3.2.3. Yanaşık Seslerle “” Tartımda Dizi-Seyir Alıştırması

Çıkıcı Dizide

 : 90
Tezene ↓ ↑ ↓ ↑
Vuruşu ↓ ↑ ↓ ↑

Parmak 0 1 1 3 1 3
Numaraları



1 3 1 2 1 3 1 3
1 3 1 2 2 4

İnici Dizide



4 2 2 1 3 1
3 1 3 1 2 1 3 1
3 1 3 1 1 0

4.3.3. Atlamalı Seslerle Dizi-Seyir Alıştırmaları

Bu alıştırmalar, bozuk düzeni bağlamada, alt telde atlamalı seslerle perdeler üzerinde yapılan seyir alıştırmalarıdır. Dizi üzerinde, üç ton aralıklı sesleri, ardışık olarak basamaklar üzerinde çıkıcı ve inici seslerinin parmak değiştirme çalışmasıdır. Dizi üzerindeki seslerle ve basit vuruşlarda gösterilen örneklerdeki amaç, bozuk düzeni bağlama öğreniminin ileri aşamalarında, çalınması istenen eserlerdeki olası atlamalı sesleri ezgi yönünde değişik parmaklarla seyir için hazırlık niteliğindedir. Parmakların pozisyon geçişlerinde alışkanlık kazanarak, atlamalı sesler üzerinde seyir becerisini geliştireceği öngörülmüştür.

Aşağıda basit vuruşlarda ve değişik tartım öbeklerinde örneklenen alıştırmalar, basitten karmaşığa ilkeli bir tartım serisi üzerinde tezene vuruşlarını da çalıştırmanın yanında nota okumayı hızlandıracak bir yapı ile kurgulanmıştır.

4.3.3.1. Atlamalı Seslerle “♩” Tartımında Dizi-Seyir Alıştırması

Çıkıcı Dizide

♩ : 60
Tezene
Vuruşu ↓ ↑

Parmak Numarası

0 3 1 3 1 3
1 2 1 3 1 3
1 3 1 2 1 4

İnici Dizide

4 1 2 1 3 1
3 1 3 1 2 1
3 1 3 1 3 0

4.3.3.2. Atlamalı Seslerle “♪♪” Tartımda Dizi-Seyir Alıştırması

Çıkıcı Dizide

♩ : 90
Tezene
Vuruşu ↓ ↑

Parmak Numarası

0 3 1 3 1 3

1 2 1 3 1 3

1 3 1 2 1 4

İnici Dizide

4 1 2 1 3 1

3 1 3 1 2 1

3 1 3 1 3 0

4.3.3.3. Atlamalı Seslerle “” Tartımda Dizi-Seyir Alıştırması

Çıkıcı Dizide

♩ : 90
Tezene
Vuruşu ↓ ↑ ↓ ↑



Parmak Numarası 0 3 1 3 1 3

1 2 1 3 1 3

1 3 1 2 1 4

İnici Dizide



4 1 2 1 3 1

3 1 3 1 2 1

3 1 3 1 3 0

4.3.4. Başparmak Kullanımlı Dizi-Seyir Alıştırmaları

Bu alıştırmalar, bozuk düzeni bağlamada, al teldeki perdeler üzerinde yapılan yanaşık seslerle başparmağın kullanılmasını pekiştirme alıştırmalarıdır. Üçüncü (3) telde beş (5) Rakamı ile gösterilen başparmak, dizi üzerindeki seslerle ve basit vuruşlarda gösterilen örneklerdeki amaç, bağlama öğreniminin ileri aşamalarında, çalınması istenen eserlerdeki yanaşık sesleri başparmak kullanarak seslendirmeye hazırlık niteliğindedir. Parmakların, eser içerisinde başparmak kullanılarak yorumlama becerisinin gelişeceği öngörülmüştür.

Aşağıdaki, basit vuruşlarda ve değişik tartım öbeklerinde örneklenen alıştırmalar, basitten karmaşığa ilkeli bir tartım serisi üzerinde tezene vuruşlarını da çalıştırmanın yanında nota okumayı hızlandıracak bir yapı ile kurgulanmıştır.

4.3.4.1. Başparmak Kullanımlı “♩” Tartımda Dizi-Seyir Alıştırması

Çıkıcı Dizide

♩ : 90
Tezene
Vuruşu ↓ ↑

Parmak 0 1 5 1 1 1 5 1 1 1 5 1
Numaraları

1 1 5 1 1 1 5 1 1 1 1 1

1 1 5 1 1 1 5 1

1 1 5 1 1 1 5 1

İnici Dizide

5 1 1 3 5 1 1 3

5 1 1 3 5 1 1 3

5 1 1 3 5 1 1 3 5 1 1 3

5 1 1 3 5 1 1 3 5 1 1 3

4.3.4.2. Başparmak Kullanımlı “♪” Tartımda Dizi-Seyir Alıştırması

Çıkıcı Dizide

♩ : 90

Tezene
Vuruşu ↓ ↑

Parmak 0 1 5 1 1 1 5 1 1 1 5 1
Numaraları

1 1 5 1 1 1 5 1 1 1 5 1

1 1 5 1 1 1 5 1

1 1 5 1 1 1 5 1

İnci Dizide

5 1 1 3 5 1 1 2 5 1 1 3

5 1 1 3 5 1 1 3 5 1 1 2

5 1 1 3 5 1 1 3

5 1 1 2 5 1 0 0

4.3.4.3. Başparmak Kullanımlı “” Tartımda Dizî-Seyir Alıştırması

Çıkıcı Dizide

♩ : 90
Tezene
Vuruşu ↓ ↑ ↓ ↑



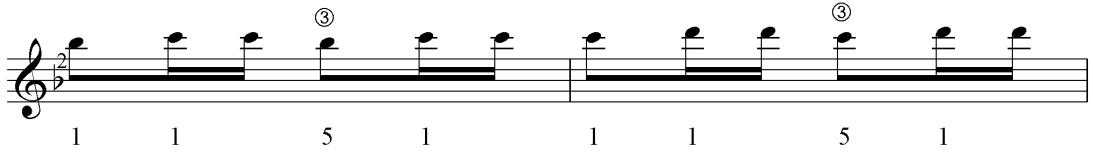
Parmak Numaraları
0 1 5 1 1 1 5 1 1 1 5 1



1 1 5 1 1 1 5 1 1 1 5 1



1 1 5 1 1 1 5 1



1 1 5 1 1 1 5 1

İnici Dizide



5 1 1 3 5 1 1 2 5 1 1 3



5 1 1 3 5 1 1 3 5 1 1 2



5 1 1 3 5 1 1 3



5 1 1 2 5 1 0 0

5. SONUÇ

Bozuk düzeni bağlama öğretiminde ana hedef, çalgıda hakimiyet ve perdeler üzerinde parmakların doğru yerlerde konumlandırılmasıdır. Öğrencilere, Sol el parmaklarının çalgı üzerinde doğru yere doğru parmağın basılmasının öğretilmesi ise çalgıda hakimiyet sağlanmasını getirecektir. Parmakların perdelerde doğru baskı ile gezmeleri ise ancak genel alıştırmalar sayesinde geliştirilebilecektir. Çalgı öğrenmede ana amaç, eser çalmaktan önce, çalgıyı kullanmak olmalıdır.

Bozuk düzeni bağlama öğretiminin başlangıç düzeyine yönelik olarak, kolaydan zora ilkesi ile hazırlanan Dizi-Seyir Alıştırmaları'nın, öğrencide istendik davranışları kazandırabilecek düzeyde olduğu düşünülmektedir. Eş zamanda, perdelerle doğru baskıyı sağlamak, doğru parmak kullanarak pozisyon geçişlerini öğretmek, parmakları güçlendirmek, kulağını eğitmek, ve nota okumaya hız kazandırmak amacı ile hazırlanan Dizi-Seyir Alıştırmaları başlangıç düzeyinde yararlı bir eğitim seviyesi oluşturarak, bozuk düzeni bağlama öğretimini sistematik ve evrensel bir çerçeveye oturtacağı öngörülmektedir.

Bu amaçla, yapılan araştırma yöntem olarak uzman görüşleri ve literatür tarama sınırlılığındadır. Araştırmacı tarafından 19 bağlama öğretim metodu incelenmiş, ortak olan yanları ile araştırmacının model önerisi arasındaki ilişki tartışılmıştır. Ayrıca 8 alan uzmanına yöneltilen yarı yapılandırılmış sorularla da önerilen modelin geçerlik güvenirliği sağlanmıştır.

Bozuk düzeni bağlama öğretimine yönelik hazırlanmış olan metotların yeterliği incelendiğinde, başlangıç düzeyine yönelik, evrensel yapılarda sistematik olarak hazırlanmış alıştırmalara rastlanmamıştır. Metotların içinde alıştırma ya da etüt adıyla yer alan çalışmalar ise, öğretilen türkülerin zor olan bölümlerinden hazırlanmış küçük çalışmalar niteliğindedir. Araştırmacı tarafından önerilen modelde, bozuk düzeni bağlama öğretiminde ana seslerle dizi-seyir alıştırmalarının

öğretim yöntemi olarak kolay, anlaşılabilir, rahat uygulanabilir ve zaman kazandırıcı nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın sınırlılıkları içerisinde, ele alınan konu ve önerilen modelin etkililiği bir sonraki çalışmalara ışık tutacak niteliktedir. Ancak, ileriki araştırmalara yönelik olarak aşağıdaki öneriler göz önünde bulundurulabilir. Buna göre:

1. Ana seslerde oluşturulan dizi-seyir alıştırmaları, makamların seyirlerinde de oluşturulabilir.
2. Önerilen alıştırmalara ek olarak bozuk düzeni dışında, diğer bağlama düzenlerine de uyarlanabilir.
3. Alıştırmalarda yer alanların dışındaki tartım öbeklerinde de oluşturulabilir.
4. Dizi-seyir alıştırmaları, bağlama ailesi içerisinde yer alan diğer çalgılara da uyarlanabilir.

KAYNAKLAR

- Açın, C. (1994). *Enstruman Bilimi (Organoloji)*. İstanbul: Yenidoğan Basımevi.
- Açın, C. (1995). *Türk ve Batı Enstrumanlarının Form ve Akustik Projeleri*. İstanbul: Emek Basımevi.
- Altuğ, N. (1997). *Uygulamalı Temel Bağlama Eğitimi*. (V. Baskı). İzmir: Anadolu Matbaası.
- Altuğ, N. (1997). *Teknik Bağlama Eğitimi Usuller*. (II. Baskı). İzmir: Anadolu Matbaası
- Altuğ, N. (1997). *Teknik Bağlama Eğitimi Düzenler*. İzmir: Anadolu Matbaası.
- Arel, H.S. (1988). *Türk Müsikisi Kimindir*. Ankara: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları:865
- Atalay, M. ve Alim, Y.K. (2004). *Pozisyonlarla Uzun Sap Bağlama Metodu-1*. İstanbul : Aktüel Basım Yayın.
- Ataman, S.Y. (?). *Türk Halk Musikisi ve Bağlama Metodu*. İstanbul : Akın Erkul-Ataman Elektroteknik Yayınevi
- Behar, C. (1998). *Zaman Mekan Müzik*. İstanbul: Bağlam Yayınları. S.24
- Coşkun, K. (1984). “Bağlama Ailesinin Müzik Eğitiminde kullanılması”. N. Gedikli (Der.). 1. Ulusal Müzik Bilimleri Sempozyumu Bildirileri: 7-9 Mayıs 1984-İzmir: Bildiriler (s. 80-87). İzmir: Dokuz Eylül üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları. No:23.
- Çiçek, N. (1998). *En Yeni Tekniklerle Bağlama Metodu*. İstanbul: (?).
- Demirsipahi, C. (1975). *Türk Halk Oyunları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Demirtaş, M (2009). *Temel Bağlama Metodu*. Eskişehir: Gülen Ofset Matbaacılık.
- Ekici, S. (2006). *Bağlama Eğitimi Yöntem ve Teknikleri*. Ankara: Yurtrenkleri Yayınevi.
- Gazimihal, M. R. (1961). *Musiki Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Gazimihal, M. R. (1975). *Ülkelerde Kopuz ve Tezeneli Sazlarımız*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kalender, C. ve Keskin, L. (2010). *Uzun ve Kısa Sap Bağlama Eğitimi*, (III. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.

- Karahan, C. (2010). *Bağlama Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*. Ankara: Okutman Yayıncılık.
- Karahan, C.(2009). “*Bağlama Öğretiminde Başlangıç Aşamasına Dair Yeni Bir Yöntem*”. Ed. S. Tarman.8. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu: 23-25 Eylül 2009-Samsun: Bildiriler (s.139-145). Ankara: Sözkese Matbaacılık.
- Karahasan, T.H. (2003). *Buram Buram Anadolu Bağlama Metodu Karadüzen*. İstanbul: Alkim Yayınevi.
- Karahasan, T.H. (2010). *Kendi Kendime Öğreniyorum Kara Düzen Bağlama Metodu*. İstanbul: Can Matbaacılık.
- Koç,A.(2000). “*XX. Yüzyılın Son Dönemlerinde Yaygın Eğitimde Kullanılan Bağlama Eğitim Metotları ve XXI. Yüz yılda Bu Alandaki Beklentiler*”. G. Ay. Müzikte 2000 Sempozyumu Bildirileri. 2001, Ankara. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kurt, İ. (1989). *Bağlamada Düzen ve Pozisyon*. Pan Yayıncılık. İstanbul.
- Ögel, B. (1991). *Türk Kültür Tarihine Giriş*. (C, 9). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Özel, Ş. (?). *Bağlama Metodu*. Ankara: Dağarcık Yayınları.
- Özkan, İ.H. (1984). *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri, Kudüm Velveleleri*. İstanbul: Ser Ofset.
- Parlak, E. (2002). *El İle Bağlama Çalma Şelpe Tekniği Metodu 1*. İstanbul: Ekin Yayınları.
- Pekin, E. (1999). *Osmanlı Dünyasındaki Müsikîye Bir Daha Bakmak. Toplum Bilim*. İstanbul: Bağlam Yayınları S. 9.
- Saçan, M. (2006). *Bağlama Öğrenim ve Eğitim Metodu*, (17. Baskı). İzmir: Senfoni Müzikevi.
- Say, A. (1985). *Müzik Ansiklopedisi 1*. Cilt. Ankara: Uzay Ofset.
- Say, A. (1997). *Müzik Tarihi*. (3. Basım). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, A. (2002). *Müzik Sözlüğü*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Selanik, C. (1996). *Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni*. Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Sönmez, Z. (2009). *Bozuk Düzeni Metodu-1*. Ankara: Zeynel Sönmez Müzik Merkezi.
- Sözer, V. (1986). *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş. Yayınları.
- Uludemir, M. (1991). *Okullarda Bağlama Çalma Metodu*. İzmir: ?.

Yener, Sabri (2003). *Bağlama Öğretim Metodu I*, (5. Baskı). Kayseri: Cem Web-Ofset.

Yener, Sabri (2003). *Bağlama Öğretim Metodu II*, (4. Baskı). Kayseri: Cem Web-Ofset.

ÖZGEÇMİŞ

I. Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Mehmet Alan
Doğum Yeri ve Yılı : İzmir, 15.01.1959
Yabancı Dili : Almanca, İngilizce
Yazışma Adresi : Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü 26470 Eskişehir
Bilgisayar Posta : mehmeta@.anadolu.edu.tr
Telefon Numarası : (0222) 335 05 80 / 3431
Faks Numarası : (0222) 335 05 79
Cep Telefon Numarası: 0 554 299 72 15

II. Öğrenimi

Lisans : Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Müzik Eğitimi Bölümü,
1986.
Lise : İzmir Ticaret Lisesi, 1982

III. İlgi Alanları

Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği, Vokal Müzik, Caz Müziği, Müzik Tarihi, Etnomüzikoloji, Müzik Eğitimi ve Müzik Öğretim Yöntemleri, Çağdaş Sanat, Dağcılık, Su Sporları (Aletli Dalış 3 Yıldız Dalıcı. Amatör Yelken Sportu.).

IV. Akademik Çalışmalar

- “The Comparison of Songs Given İn the Turkish First Level Primary Music Education with Respect to Modal and Tonal Modes” (2011). Shanghai International Conference on Social Science (Şanghay Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı, Sözlü Bildiri, 2011).
- “İlköğretim Okulu Müzik Derslerinde Öğretilen Çalgılar Ve Bu Çalgıların Eğitimsel Yeterliliği Üzerine Bir Çalışma” (2011). 10. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Sözlü Bildiri. Sivas.
- “Frigien (Kurdi) Mode Structure in Turkish Primary School Children’s Songs (2010). The Asian Conference Arts and Humanite (Asya Sanat ve Beşeri Bilimler Konferansı, Sözlü Bildiri), Osaka/Japonya.
- “The Musical Mode Structures in Turkish Primary School Children’s Songs” (2009). International Conference on Primary School Education. Hong Kong. (Uluslararası İlköğretim Konferansı, Poster Bildiri). 25-27 Kasım 2009.
- “Tarihte Orta Asya’dan Mehtere Türk Askeri Bandoları” Ad’lı 12 Bölüm Belgesel Filmin Müzik Danışmanlığı 1. Bölüm Yayın Tarihi 27.10.2009

- Erasmus Öğretim Elemanı Değişim Projesiyle Almanya da Vechta Üniversitesinde 05-09 Mayıs 2008 Tarihleri arasında Müzik Öğretimi Dersi.
- " Korkuyordu " Adlı Kısa Metrajlı Belgesel Filmin Müziği, 10/01/2001
- Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Kulübü Yöneticiliği 1996-1998.
- Anadolu Üniversitesi Müzik Kulübü Yöneticiliği 1998- 2002.
- Avusturya Eğitim Bakanlığı Projesinde görevli olarak Hernals Grund Schule 1990-1991
- Viyana Müzik Akademisi ve Stelzhammer Piano Fabrikasının birlikte yürüttüğü Akort ve Reglaj Kursuna katılım 1987.

V. Okuttuğu Dersler

- Türk Halk Müziği
- Türk Sanat Müziği
- Müzik 1
- Müzik II
- Müzik Öğretimi
- Okulöncesinde Müzik Öğretimi 1
- Okulöncesinde Müzik Öğretimi II
- Zihin Engellilerde Müzik
- Zihin Engellilerde Müzik Öğretimi
- İşitme Engellilerde müzik Öğretimi

Halen Okutmakta Olduğu Dersler

- İlköğretim Bölümü, Müzik
- İlköğretim Bölümü, Müzik Öğretimi

VII. Üye Olduğu Kuruluşlar

- MESAM, Müzik Eserleri Sahipleri Derneği, İstanbul 1996-